

Conceptual model of the role of urban space in improving the quality of life in historical contexts

Ali Mohammad Saadati - Department of Urban planning, Advancement in Architecture and Urban Planning Research Center, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Fereshteh Ahmadi¹ - Department of Urban planning, Advancement in Architecture and Urban Planning Research Center, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Ali Ghaffari - Department of Urban planning, Advancement in Architecture and Urban Planning Research Center, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran. and Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Elham Nazemi - Department of Urban planning, Advancement in Architecture and Urban Planning Research Center, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Received: 19 December 2020 Accepted: 15 May 2021

Highlights

- Improvement of the quality of life in historical contexts.
- Presentation of a conceptual model of the role of urban spaces in public life.
- Without the interaction of the environment, community, and economy, the quality of life will not improve.
- There are many physical-functional and environmental qualities in urban public spaces that can guarantee the success of the field in satisfaction of residents and users of historic districts.

Extended abstract

Introduction

In addition to performing all its standard functions in other urban areas, an urban space in a historic district should play its role at a higher multifaceted level matching the characteristics of a historic district with established identity. Accordingly, the present work aimed to discover how the components of an urban space, on the one hand, and the constituent elements of the flow of life in a historic district, on the other, are linked and interact so as to enable reasonable management of urban space potentials in a historic district and their proper application to enhance the quality of life for the residents and users.

Theoretical Framework

The model consisted of six components defining the following factors: the environmental component, with life quality in micro spaces and environmental sustainability as criteria; the empirical-aesthetic component, with old-new area integration and quality of urban landscape as criteria; the functional component, with variety in environment usage, environmental liveliness and quality, safety and security, and transportation and accessibility as criteria; the socio-cultural component, with social liveliness and cohesion and maintenance of population balance as criteria; the economic component, with economic liveliness and stability and flexibility of development plans as a criterion; and the temporal component, with time management in public spaces and continuity of place as criteria.

Generated based on the urban space components, the presented conceptual model offered a new approach to urban planning and management, and was concerned with all the urban regeneration measures adopted in historic districts. Functioning on local, regional, urban, and extramural scales, it can also assume applications in the quality assessment of measures adopted in public arenas within historic districts.

1 Responsible author: feahmadi60@gmail.com

Methodology

The above strategy will in turn keep indigenous residents in historic contexts, have immigrants to those areas return, and bring about socio-economic and environmental sustainability. Employing logical reasoning, the Delphi method, and expert opinions, this descriptive-analytical study first discussed the urban space components and their qualitative requirements. Next, the dimensions and measures of the quality of urban life were analyzed, and their factors concerning the urban space and environmental quality and topics formed on urban design, planning, and management were identified based on the theoretical views found in the literature. In the next step, the factors extracted based on the characteristic features of historic districts were monitored and reviewed. The 91 factors obtained from the Delphi method were reduced to 64 after views and comments from about forty experts in the field were applied. Finally, the results were presented as a conceptual model describing the role of urban spaces on quality of life enhancement in historic urban districts.

Results and Discussion

According to the findings, there are many physical–functional and environmental qualities in public urban spaces that can guarantee the arena’s success in provision of the residents and users of historic districts with satisfaction. However, taking notice of economic activities and social mobility in these districts is fundamental to the effectiveness of a measure adopted for enhancement of the quality of life in public arenas within historic districts. Meanwhile, a rise in the sensitivity of local communities to the values of historic districts and the potentials of public arenas for enhancement of the quality of life therein encourages them to assume an active role in the application of these arenas and the local communities’ socio-economic potentials in enhancement of the quality of public arenas. This can also enable these communities to express problems and propose solutions; in some cases, it can even lead to innovative financing ideas for project implementation. In tandem with urban planning, it ensures the sustainability of public arenas in historic districts, and improves the quality of life for their residents and users. Therefore, the issues of socio-cultural livability and dynamic economy are the cornerstones of the formation of quality spaces within historic districts, and the quality of life will not improve regardless of the triad of the environment, society, and economy.

Conclusion

The presented conceptual model, based on the urban space components, offers a new approach to urban planning and management, and is concerned with all the urban regeneration measures adopted in historic districts. Functioning on local, regional, urban, and extramural scales, the model can also assume applications in the quality assessment of measures implemented in public arenas within historic districts. Here is a brief description of the intervention measures adopted for these districts and their regeneration process based on the proposed model.

The socio-cultural component. Contextualizing, contributing to/collaborating with, providing a process orientation for, innovating, and influencing the satisfaction of residents and users in public areas, utilizing the contribution/collaboration from the users of public arenas, delegating authority to non governmental organizations for utilization management, allowing for effective, constructive interaction among the organizations involved in the quality enhancement of historic districts and observing the pertinent legal frameworks, clarifying the procedures and promoting the accountability of officials, and respecting the cultural, social, and economic structures of life in the district.

The empirical-aesthetic component. Integrating old and new spaces within public arenas while respecting the features of their historic districts and taking notice of the mass and space simultaneously and avoiding shell designs.

The environmental component. Reducing environmental pollution and protecting energy resources and the natural heritage.

The functional component. Providing a favorable impact on space liveliness and enhancing social inclusion to be able to hold various events.

The economic component. Helping businesses flourish and promoting tourism.

The temporal component. Taking notice of nightlife, holding seasonal, monthly, and weekly events and recognizing the sense of place and making an effort to preserve it within the environment.

Key words: Quality of Life; Urban Public Space; Historic District; Conceptual Model; Resident.

Citation: Saadati, A.M., Ahmadi, F., Ghaffari, A., Nazemi, E., (2022) Conceptual model of the role of urban space in improving the quality of life in historical contexts, *Motaleate Shahri*, 10(41), 43–58. doi: 10.34785/J011.2022.934/Jms.2022.112.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Motaleate Shahri. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

تبیین مدل مفهومی نقش آفرینی فضای شهری در ارتقای کیفیت زندگی در بافت‌های تاریخی^۱

علی محمد سعادت^۱ - دانشجوی دکتری، گروه شهرسازی، مرکز تحقیقات افق‌های نوین در معماری و شهرسازی، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

فرشته احمدی^۲ - استادیار، گروه شهرسازی، مرکز تحقیقات افق‌های نوین در معماری و شهرسازی، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

علی غفاری - استاد مدعو، گروه شهرسازی، مرکز تحقیقات افق‌های نوین در معماری و شهرسازی، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران. و استاد، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

الهام ناظمی - استادیار، گروه شهرسازی، مرکز تحقیقات افق‌های نوین در معماری و شهرسازی، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

تاریخ دریافت: ۲۹ آذر ۱۳۹۹ تاریخ پذیرش: ۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۰

چکیده

فضای شهری در یک بستر تاریخی، علاوه بر دارا بودن همه عملکردهای متعارف خود که در سایر محیط‌های شهری نیز عهده‌دار است، باید نقش خود را در ترازوی بالاتر و چند وجهی منطبق با ویژگی‌های یک بافت تاریخی هویت‌مند ایفا نماید. بر این مبنا هدف اصلی پژوهش حاضر، کشف چگونگی ارتباط و نحوه برهمکنش مؤلفه‌های فضای شهری با اجزا و ارکان متشکله جریان زندگی در بافت تاریخی است؛ به نحوی که بتوان با مدیریت و استفاده شایسته از ظرفیت‌های فضای شهری در بستر بافت تاریخی، کیفیت زندگی ساکنان و کاربران آن را ارتقا بخشید. این مهم به نوبه خود حفظ ساکنین بومی در محدوده بافت تاریخی، بازگشت مهاجران از محدوده و پایداری اقتصادی، اجتماعی و محیطی را موجب خواهد شد. روش تحقیق پژوهش حاضر «توصیفی-تحلیلی»، «استدلال منطقی» و در نهایت «دلفی‌سازی و نظرسنجی از خبرگان» است. بدین ترتیب که ابتدا به مؤلفه‌های فضای شهری و کیفیات ناظر بر آن پرداخته شده، سپس ابعاد و سنج‌های کیفیت زندگی شهری بررسی و شاخص‌هایی از آن که به فضای شهری و کیفیت محیطی اشاره دارد و موضوع کار طراحی، برنامه‌ریزی و مدیریت شهری است، بر اساس دیدگاه‌های نظری و تحقیقات انجام شده گذشته مشخص شده است. در گام بعدی شاخص‌های استحصال شده با ویژگی‌های خاص بافت تاریخی مورد پایش و بازبینی قرار گرفته است. شاخص‌های به دست آمده از دلفی (با تعداد ۹۱ شاخص) با اظهار نظر حدود ۴۰ نفر از خبرگان رشته و حرفه به ۶۴ شاخص تقلیل یافتند. در نهایت نتایج آن در قالب مدل مفهومی نقش فضای شهری در ارتقای کیفیت زندگی در بافت‌های تاریخی شهری ارائه شده است. این مدل مفهومی از شش مؤلفه تشکیل شده؛ شامل مؤلفه زیست محیطی با معیارهای «کیفیت زیست خرد فضاها»، «بایداری زیست محیطی»، مؤلفه تجربی-زیبایی شناختی با معیارهای «هم‌پیوندی بافت جدید و قدیم»، «کیفیت منظر شهری و ارتباط فضایی»، مؤلفه عملکردی با معیارهای «تنوع استفاده از محیط»، «سرزندگی و کیفیت محیطی»، «ایمنی و امنیت» و «حمل و نقل و دسترسی»، مؤلفه اجتماعی-فرهنگی با معیارهای «سرزندگی و انسجام اجتماعی»، «حفظ تعادل جمعیت»، مؤلفه اقتصادی با معیارهای «سرزندگی و ثبات اقتصادی»، «انعطاف‌پذیری برنامه‌های توسعه» و مؤلفه‌ی زمان با معیارهای «مدیریت زمان در فضاهای همگانی»، «تداوم مکان» که شاخص‌ها را تعریف کرده‌اند.

واژگان کلیدی: کیفیت زندگی، فضای عمومی شهری، بافت تاریخی، مدل مفهومی، ساکنان.

نکات برجسته

- ارتقای کیفیت زندگی در بافت‌های تاریخی.
- مدل مفهومی نقش فضای شهری در زندگی عمومی.
- عدم بهبود کیفیت زندگی، بدون تعامل محیط، جامعه و اقتصاد.
- موفقیت فضاهای عمومی شهر در جلب رضایت ساکنان و استفاده کنندگان از بافت‌های تاریخی با استفاده از کیفیت‌های کالبدی، عملکردی و محیطی.

۱ این مقاله برگرفته از رساله دکتری رشته شهرسازی با عنوان «تبیین الگوی نقش آفرینی مؤلفه‌های فضای شهری در ارتقای کیفیت زندگی ساکنان بافت‌های تاریخی» است که به وسیله نویسنده اول و با راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده‌های سوم و چهارم در دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد دفاع شده است.

۲ نویسنده مسئول مقاله: feahmadi60@gmail.com

۱. مقدمه

فضای شهری علاوه بر تأثیرات بی‌بدیل کالبدی، محتوایی و عملکردی می‌تواند به عنوان معیار سنجش پویایی و سرزندگی و به تبع آن ارزیابی کیفیت زندگی شهری در عرصه کلانشهرها عمل نماید (Soltanzadeh & Rohbakhshan, 2016). علاوه بر این یک فضای شهری کارآمد بر احیا و افزایش سرزندگی و کیفیت زندگی در یک بافت تاریخی که در معرض فرسودگی قرار گرفته، از دو حیث کالبدی و محتوایی بسیار تأثیرگذار است (Habibi & Pour-mohammad, 2013; reza). با توجه به تأثیر فضای شهری و اهمیت آن در بافت تاریخی، عنصر کلیدی که این دو را به هم متصل می‌کند، کیفیت زندگی است. «مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به ارزیابی سیاست‌ها، رتبه‌بندی مکان‌ها، تدوین راهبردهای مدیریت و برنامه‌ریزی شهری کمک کرده و درک و اولویت‌بندی مسائل اجتماع برای برنامه‌ریزان و مدیران شهری به منظور ارتقای کیفیت زندگی شهروندان را تسهیل سازد و برای بازشناسی راهبردهای توسعه و طراحی برنامه‌ریزی آینده استفاده شود» (Yaghfoori et al, 2016).

با وجود این که پژوهش‌های متعددی به شناخت و سنجش کیفیت زندگی شهری پرداخته‌اند، شاخص‌های تأثیرگذار در سطوح نهفته و لایه‌های پنهان و عمیق‌تر کیفیت که تأثیرات عینی بر زندگی واقعی مردم در یک محیط شهری می‌گذارند، به دلیل پیچیدگی‌های بسیار و تعدد متغیرهای موجود و دشواری ارزیابی‌های پس از اجرا، هنوز به خوبی شناسایی و واکاوی نشده‌اند. فضای شهری در یک بستر تاریخی، علاوه بر دارا بودن همه عملکردهای معمول و متعارف خود از جمله افزایش سرزندگی، ایجاد حس وحدت جمعی، نمایش فرهنگ و هویت دینی و ملی، تأثیرات مثبت اقتصادی بر محیط و ایجاد ارزش افزوده مالی، افزایش سطح دسترسی‌های بصری و فیزیکی و... (که در سایر محیط‌های شهری نیز عهده‌دار است)، باید نقش خود را در ترازوی بالاتر و چند وجهی منطبق با ویژگی‌های یک بافت تاریخی هویت‌مند در عمق قلمرو و دامنه تأثیرگذاری خود ایفا نماید. این نقش خطیر عبارت است از عمل نمودن مؤلفه‌های سازنده فضای شهری به عنوان قوه محرکه ارتقای کیفیت زندگی در بافت‌های ارزشمند تاریخی که دچار فرسایش کالبدی و عملکردی شده‌اند. در این راستا پژوهشگران به بررسی رابطه بین برخی از شاخص‌های کیفیت محیطی با کیفیت زندگی شهری پرداخته‌اند و از این دریچه، رضایتمندی شهروندان از فضای شهری را مورد سنجش و ارزیابی قرار داده‌اند (Zebardast, 2008; Marans, 2015; Hamdan et al, 2014; Ijla, 2013; Zainal, 2012, 2009; Kaklauskas et al, 2018; Low et al, 2018; Grririlidise et al, 2016). در تحقیقات انجام شده گذشته غالباً ارتباط زمینه‌های شفاف نقش‌آفرینی فضاهای عمومی در شهر در رابطه با ارتقای کیفیت زندگی شهروندان تبیین نگردیده است. این مهم به ویژه در رابطه با کیفیت‌های ناملموس زندگی شهری بغرنج‌تر است. در این بین پژوهش‌های عمیق و جامع نگر که به تلفیق دو عرصه فضای شهری و بافت تاریخی با مفهوم کیفیت زندگی بپردازند، بسیار اندک بوده و عمده پژوهش‌های انجام شده به شکلی مجزا و با نگاهی بخشی به این دو عرصه پرداخته‌اند. بر این مبنا در پژوهش حاضر با هدف تبیین نحوه تأثیرگذاری فضاهای شهری در بافت‌های تاریخی بر معیارها و

شاخص‌های کیفیت زندگی در آنها، به شناسایی و استخراج معیارها و شاخص‌های کیفیت زندگی مرتبط با فضاهای شهری و کیفیات آن و تحلیل ضرورت و نحوه انطباق معیارهای مشترک کیفیت زندگی و فضای شهری با ویژگی‌های بافت‌های تاریخی، پرداخته شده است.

۲. مبانی نظری

۲.۱. فضای شهری و مؤلفه‌های آن

فضای شهری تمام بخش‌های بافت شهری است که عموم مردم به آن دسترسی فیزیکی و بصری دارند. به طور اخص از دیدگاه کارمونا، «فضای شهری آن طور که تجربه شده نتیجه عواملی چون گرایش‌ها و هنجارهای تاریخی مرتبط با دوره‌های گذشته، وجوه متنوع مدیریت، مقررات، تسلط قانونی، حاکمیت قانونی و سرمایه‌گذاری که فضاها بر اساس آنها ساخته می‌شوند، سنت‌های فرهنگی متنوع، اولویت‌های سیاسی و سبک‌های زندگی خاص مورد حمایت این اولویت‌ها، تعادل بین نیروهای سیاسی و بازاری، پیچیدگی فرایندهای فضای عمومی و محدودیت‌های موجود در مهارت‌ها و مسئولیت حرفه‌ای برای مواجهه با این پیچیدگی است» (Carmona, 2010). امروزه فضاهای عمومی در شهرها ظرفیتی عظیم برای پاسخگویی به نیازهای اجتماعی انسان و تأمین حیات اجتماعی او محسوب می‌شوند (Littlefair, 2019). کانتز مدل مکان پایدار خود را در سال ۱۹۷۷ ارائه داده است، ولی قبل از وی مؤلفه‌های مکان در «ادراک‌های رلف» در کتاب «مکان و بی‌مکانی» به صورت سه مؤلفه «کالبد، فعالیت و معنی» در ۱۹۷۶ ارائه شده است. جذابیت‌ها و کارایی این دو مدل باعث شده است تا دیگر صاحب‌نظران طراحی شهری نیز با الهام یا اقتباس از آن روایت‌های متنوعی از مدل مزبور ارائه نمایند. «پانتز» در ۱۹۹۱ و «مونتگومری» در ۱۹۹۸ اجزای تفکر طراحی شهری را در قالب دو مدل به صورت زیر طبقه‌بندی می‌کنند. «مدل حس مکان رلف پانتز»: مؤلفه‌های کیفیت‌سنجی این مدل عبارتند از «فعالیت»، «کالبد» و «معنا» و «مدل مکان کانتز مونتگومری»: مؤلفه‌های این مدل نیز عبارتند از «فعالیت»، «فرم یا کالبد» و «تصورات» (Carmona, 2003). گلکار با اشاره به پیشرفت دانش طراحی شهری در دهه‌های اخیر و همچنین مطرح شدن بحث پایداری مبتنی بر بوم‌شناسی و توجه به محیط به نارسایی مدل کانتز به عنوان یک مدل مرجع در این زمینه اشاره کرده و عنصر اکوسیستم را به کالبد، فعالیت و تصورات در مدل کانتز می‌افزاید. وی این ترکیب جدید را مدل «مکان پایدار» می‌نامد (GOLKAR, 2001). کرمونا در نظریات اخیر خود چنین ادعا می‌کند که فضاهایی با کیفیت زندگی بالا، ارزش مکانی بیشتری در میان استفاده‌کنندگان از فضا ایجاد می‌کنند و تأثیرات مثبت خود را در اهداف سیاسی عمومی همچون اهداف سلامتی، اجتماعی، اقتصادی و محیطی نمایان می‌کنند (Carmona, 2018).

۲.۲. کیفیت زندگی شهری و ابعاد آن

کیفیت زندگی شهری به عنوان یک مفهوم کلیدی برای تأمین نیازهای اساسی شهروندان در راستای رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی و رضایتمندی افراد و همچنین ابزاری کارآمد برای ارزیابی سیاست‌های عمومی، رتبه‌بندی مکان‌ها و راهبردهای مدیریت و برنامه‌ریزی شهری است (Esmaili & Ashjaei, 2020). فضاهای شهری با کیفیت

جریان حیات شهری در آن در پی فرایندی گام به گام، برنامه محور و خرد مقیاس در همه ابعاد اجتماعی، اقتصادی و محیطی با تأکید مضاعف بر نقش اقدامات غیر کالبدی میسر می شود (Research Assembly, 2019). این مورد اخیر ناظر بر هدف پژوهش حاضر و ضرورت پرداختن به موضوع ارتقای کیفیت زندگی در بستر بافت های تاریخی است. نگاه به بافت های با ارزش و هویت تاریخی در کشور ما تاکنون عمدتاً متأثر از رویکردی حفاظتی-مرمتی بوده است. در چنین نگرشی ناخودآگاه تک بناهای واجد ارزش تاریخی و هویتی در رتبه نخست اهمیت جای گرفته و پس از آن است که توجه به کلیت بافت و احیاناً زیرساخت های محیط معطوف می گردد. این امر دو آسیب جدی را با خود به همراه خواهد داشت؛ نخست خطر موزه ای شدن بافت و تأثیر منفی ناشی از کم توجهی به فعالیت های اقتصادی و تحرکات اجتماعی موجود در آن و دوم جدا افتادگی بافت تاریخی از سایر مناطق شهری و عدم امکان پیوند صحیح بین آنها. از سویی دیگر غلبه فعالیت های اقتصادی و معضلات اجتماعی در بافت های کهن معمولاً بناهای واجد ارزش و حفاظت از آنها را با آسیب هایی جدی مواجه می کند (MOHAMMADI et al, 2013).

بخشی از مشکلات و موانع موجود به منظور استفاده کارآمد از فضاهای شهری در ارتباط با کیفیت زندگی در بافت های تاریخی را می توان در مواردی خلاصه کرد (نمودار شماره ۱) همچون خروج افراد بومی و ورود افراد غیر بومی به منطقه و غلبه افرادی که دغدغه تاریخ و ارزش های تاریخی در منطقه را ندارند، عدم نظارت اجتماعی شبانه و بروز بزه کاری و ناامنی، فرسودگی بناها، ظهور رسته های فعالیت نامتجانس با هویت کسب و کار و نزول شأن و جایگاه مرکز فعالیت شهر، غلبه تجارت بر سکونت و افول سرمایه های اجتماعی در بافت تاریخی، عدم تطبیق کالبد با تحول سبک زندگی در چند دهه اخیر، بروز الگوهای ساخت و ساز نامناسب با بافت ارزشمند تاریخی، مسئله تأمین و توزیع نامتوازن زیرساخت های شهری، کمبود فعالیت های گردشگری و تفریحی، عدم پیش بینی شبکه امداد رسانی و خدمات اضطراری، وجود سراها و باراندازهای تاریخی در بافت بازار که در حال حاضر عمدتاً انبارهای کالا و کارگاه های کوچک تولیدی بی هویت است (saadati & Lotfipour Siahkloroodi).

از دیدگاه کرمونا، دارای ویژگی های خودمانی بودن، همه شمول، خلاق، سرگرم کننده و رایگان هستند. کیفیت ساختمان ها، خیابان ها و فضاها همواره از نظر افرادی که قدرت طراحی و ساختاربخشی به آنها را دارند، باید اولویت داشته باشند و دولت ملی و محلی توجه جدی به کیفیت مکان را برای اقتصاد، اجتماع و فرهنگ زندگی کشور و برای دستیابی به پایداری محیطی را ضروری بداند. متخصصانی که وظیفه ساخت و مدیریت مکان ها و فضاهای شهری را دارند، به صورت سازنده و فعال با جوامع محلی کار کنند تا محیط های شهری با کیفیت شکل دهند (Carmona, 2020). نخستین گام در راستای سنجش کیفیت زندگی شهری انتخاب ابعاد آن و سپس انتخاب شاخص هایی است که با استفاده از آن، ابعاد مختلف کیفیت زندگی شهری مورد سنجش قرار گیرد. شاخص ها به منظور ارزیابی تغییرات فرآیندها و پدیده هایی در طول زمان به کار می رود که سنجیدن مستقیم آنها مشکل است (Ahmad Akhoundi et al, 2014). پایداری اجتماعی در معنای کلی، مترادف با بالا بردن کیفیت زندگی انسان نسل حاضر و نسل آینده با در نظر گرفتن استعدادها و ظرفیت های او و برآوردن نیازهای همه اقشار است و شاخص هایی همچون افزایش سطح آموزش، عدالت اجتماعی و مشارکت مردمی ... دارد (Kropf, 2018). نتایج این بررسی گسترده مبین آن است که اگر چه در ارتباط با مطالعات کیفیت زندگی در سطح فراملی و ملی مطالعات مختلفی انجام شده ولی توافق نسبتاً گسترده در بسیاری از شاخص های ذهنی و عینی موجود در این مطالعات وجود داشته است. در این راستا، معیارها و شاخص های سنجش کیفیت زندگی شهری در بافت های شهری از هر یک از حوزه های مطالعاتی دانشگاهی و نهادهای بین المللی به تفکیک استحصال و مستندسازی شده است.

۲.۳. بافت های تاریخی ایران و چالش های فراروی آن

محدوده های تاریخی-فرهنگی به بخش هایی از شهر اطلاق می شوند که منعکس کننده ارزش های تاریخی-فرهنگی شهر بوده و شکل آنها، حاصل تعامل مکان (جغرافیا و بوم)، زمان (تاریخ) و باور (اعتقادات) در رابطه با انسان در یک پهنه زیستی در طول تاریخ است. حفظ و احیای این پهنه های ارزشمند، ارتقای کیفیت زندگی ساکنان و حضور

<p>مدیران عالی کشور:</p> <ul style="list-style-type: none"> - مدیران عالی دولتی - مدیران عالی قضایی - مدیران سازمان های نظارتی-امنیتی - مدیران سازمان های انتظامی - مدیران عالی قانونگذار- سیاست گذار <p>نگاه امنیتی - کنترلی و دغدغه های وابسته به آن</p>	<p>مسئولان شهری:</p> <ul style="list-style-type: none"> - مدیران شهری- اجرایی (شهرداری) - مدیران شهری- سیاستگذار (شورای شهر) - مدیران اجرایی دستگاه های زیرساختی - مدیران اجرایی نهادهای امدادی حمایتی 	<ul style="list-style-type: none"> - مد نظر قرار دادن دغدغه های مدیران عالی - نبود قوانین کارآمد در حوزه فضاهای عمومی - چالش های اجرایی و مالی طرح های ارائه شده
<p>مردم:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ساکنین دائم و موقت - شاغلین - مراجعین ادارات - گردشگران - توسعه گران - حرفه مندان - سرمایه گذاران <p>- عدم تعریف صحیح از جایگاه و کارکردهای واقعی فضاهای عمومی برای مردم</p> <p>- عدم رغبت در استفاده مؤثر از فضاهای عمومی به دلیل نبود زیرساخت های مورد نیاز این عرصه ها</p>	<p>متخصصین و تهیه کنندگان طرح ها:</p> <ul style="list-style-type: none"> - شرکت های مهندسی مشاور - مراکز تحقیقاتی (اجتماعی- شهرسازی- معماری) - دانشگاه ها و مراکز آموزشی - اساتید علمی- دانشجویان 	<ul style="list-style-type: none"> - عدم توجه به فضاهای عمومی به عنوان جزء اصلی ساختار طرح ها - نبود قوانین کارآمد در حوزه فضاهای عمومی - چالش های اجرایی و مالی طرح های ارائه شده

نمودار ۱- عمده مشکلات و موانع موجود در جهت استفاده صحیح و کارآمد از فضاهای شهری در بافت های تاریخی

مدل مفهومی تأثیر فضاهای شهری در این مهم تبیین گردد. بر مبنای پیشینه تحقیق و دیدگاه‌های نظری، مؤلفه‌ها معیارها و شاخص‌های مربوطه در سه بخش تنظیم شده است (نمودار شماره ۲).

نمودار شماره ۲: سه بخش اصلی پژوهش و ارتباط آنها

۳.۱. مؤلفه‌های فضای شهری و کیفیات ناظر بر آن (فضای شهری)
بر اساس ماهیت نظریات مختلف فضای شهری که مورد بررسی قرار گرفته، مؤلفه‌ها و معیارهای مطرح شده توسط هر یک از نظریه‌پردازان در قالب مؤلفه‌های زیست محیطی، عملکردی و تجربی-زیبایی شناختی دسته‌بندی شده است (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱: فضای شهری و کیفیات ناظر بر آن

مؤلفه	معیار	شاخص	منبع	
کیفیت عملکردی (کاربری زمین و حرکت و دسترسی)	کیفیت مطلوبیت، سازگاری، ظرفیت و وابستگی کاربری‌ها	سازگاری زمان، فعالیت، فضا	(Lynch, 1984), (GOLKAR, 2001), (Habibi, 1997)	
		تنوع فعالیت‌ها و امکان انتخاب	(Habibi, 1997), (Bentley et al., 1990), (Handy, 2006), (Green, 1992), (Kolman, 1987), (Nelsen, 1994)	
		ارتباط میان کاربری‌ها	(Lynch, 1984), (Tibaldz, 1998), (Handy, 2006), (Rapoport, 1987), (Transick, 1986), (Punter & Carmona, 1997)	
		به‌کارگیری الگوهای مناسب فعالیتی	(GOLKAR, 2001), (Rapoport, 1987), (Jacobz, 1987)	
	یکپارچگی دسترسی و اجتماعی	انعطاف‌پذیری	(GOLKAR, 2001), (Bentley et al., 1990), (Handy, 2006), (Tibaldz, 1998)	
		پیاده‌مداری	(Southworth, 1989), (Bentley et al., 1990), (Punter & Carmona, 1997), (Nelsen, 1987), (S KARCK, 1999), (Coleman, 1987), (Tibaldz, 1998)	
		سرزندگی اجتماعی	(Lynch, 1984), (Bentley et al., 1990), (Coleman, 1987), (Godi, 1993), (Appleyard, 1987)	
	کیفیات ایمنی محیط	کیفیت ایمنی محیط	ایمنی و آسایش محیط	(Bentley et al., 1990), (Godi, 1993), (Jacobz, 1987)
			کیفیت امنیت محیط برای فعالیت‌ها	(Rapoport, 1987), (Frank, 2001), (GOLKAR, 2001), (Bentley et al., 1990)
		کیفیت محیط کالبدی-فضایی	مقیاس انسانی، قلمروهای همگانی	(Godi, 1993), (Habibi, 1997), (Tibaldz, 1998), (Carmona, 1997), (Southworth, 1989), (Handy, 2006)
کیفیت محیط ادراکی-حسی			(GOLKAR, 2001), (Stemberg, 2000), (Godi, 1993), (Bentley et al., 1990)	
کیفیت محیط ادراکی-ذهنی (محیط شناختی)		خوانایی و قرائت‌پذیری محیط	(GOLKAR, 2001), (Tibaldz, 1998), (Bentley et al., 1990), (Lynch, 1984)	
		تداعی معانی و خاطره‌انگیزی	(Coleman, 1987), (Habibi, 1997), (Stemberg, 2000), (Tibaldz, 1998), (Frank, 2001), (Punter & Carmona, 1997)	
		اصالت و معنادار بودن محیط	(Punter & Carmona, 1997), (Bentley et al., 1990), (Lynch, 1984), (Appleyard, 1987)	
		شرایط آب و هوایی، آسایش اقلیمی پیاده‌ها	(GOLKAR, 2001), (Stemberg, 2000)	
مؤلفه زیست محیطی (محیط زیست)		کیفیت اقلیم خرد	کیفیت اصوات، بو و رایحه محیط	(GOLKAR, 2001), (Lynch, 1984), (Rapoport, 1987), (Punter & Carmona, 1997)
			توجه به پیوندهای بومی-منطقه‌ای و استفاده از بستر محیط طبیعی	(GOLKAR, 2001), (Surkin, 2002), (Rogers, 1999)
	سازگاری زیست محیطی	کارایی در مصرف انرژی	(GOLKAR, 2001), (Bentley et al., 1990)	
		پشتیبانی از اکوسیستم‌ها	(GOLKAR, 2001), (Bentley et al., 1990), (Rapoport, 1987), (Nelsen, 1994)	
	تقلیل آلودگی‌ها	پاک‌یزگی، حداقل رساندن آلودگی‌ها	(GOLKAR, 2001), (Bentley et al., 1990), (Habibi, 1997)	

فضای شهری ضعیف عمل می‌کنند. هر چند پاره‌ای از معیارهای اقتصادی و مدیریتی مطرح شده به وسیله متخصصین نظیر «لینچ، جیکوبز و هانتز» در ذیل مؤلفه عملکردی آورده می‌شوند، اما سطح بعد اقتصادی و هم‌افزایی اجتماعی و فرهنگی در کیفیت زندگی فراتر از آن است که زیرمجموعه‌ای از بعد محیطی باشند و به نوعی اقتصاد، فرهنگ و اجتماع خود شکل دهنده محیط هستند. بر این اساس، در بررسی شاخص‌های متناظر کیفیت زندگی با مؤلفه‌های فضای شهری و کیفیت محیطی، مؤلفه‌ی «هم‌افزایی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی» نیز به سه مؤلفه‌ی قبل اضافه شده و چهار مؤلفه برای کیفیت زندگی و فضای شهری مطرح شده است (جدول شماره ۲).

می‌توان با توجه به معیارهای سه‌گانه پایداری یعنی اجتماعی، اقتصادی و محیطی ادعان داشت که در نظریات مطرح شده عمده مؤلفه‌ها فقط معیار محیطی از پایداری را مدنظر قرار داده و بحث‌های اجتماعی و اقتصادی به عنوان ابعاد جداگانه و بسیار تأثیرگذار در فضاهای شهری مورد توجه نبوده است.

۳.۲. شاخص‌های کیفیت زندگی متناظر با مؤلفه‌های فضای شهری و کیفیت محیطی (فضای شهری و کیفیت زندگی)
با توجه به شاخص‌های کیفیت زندگی به دست آمده از پیشینه تحقیق، ابعاد اجتماعی و فرهنگی سهم زیادی را در کیفیت زندگی دارند و شاخص‌های متناظر با این بعد در مؤلفه‌های نظریه‌پردازان

جدول شماره ۲: کیفیت زندگی متناظر با فضای شهری ←

منبع	شاخص	معیار	مؤلفه	
(World Health Organization, 1997), (Ulengin et al, 2001), (Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Yazdani, 2018), (Akhundi et al., 2015)	وضعیت آلودگی هوا	کیفیت هوا، آب، صوت	مؤلفه زیست محیطی (محیط زیست شهری)	
(Mercer, 2005), (Mcmahon, 2002), (Turksever et al, 2000)	وضعیت آلودگی صوتی			
(World Health Organization, 1997), (Ulengin et al, 2001), (Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Yazdani, 2018), (Akhundi et al., 2015)	کیفیت آب آشامیدنی			
(World Health Organization, 1997), (Ulengin et al, 2001), (Mercer, 2005) (Santos, 2007), (Massam, 2002)	نظافت خیابان‌ها، فضاهای شهری و مکان‌های عمومی	وضعیت نظافت خیابان‌ها و اماکن عمومی		
(World Health Organization, 1997), (Ulengin et al, 2001), (Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Yazdani, 2018), (Akhundi et al., 2015)	جمع‌آوری زباله در سطح محله			
(Das, 2008), (Turksever, 2000), (Lee, 2008), (Mcmahon, 2002)	دفع مواد زاید شهری	نظافت خیابان‌ها و اماکن عمومی		
(Berger et al, 2008), (Ulengin et al, 2001), (Das, 2008) (Mcmahon, 2002), (Lee, 2008), (Santos, 2007)	دفع مواد زاید شهری			
(Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Yazdani, 2018), (Akhundi et al., 2015)	تعداد و کیفیت پارک‌ها و فضاهای سبز در سطح محله			وضعیت فضاهای سبز
(Das, 2008), (Ulengin et al, 2001), (Das, 2008), (Mcmahon, 2002)	نحوه استفاده از انرژی	کارایی انرژی		مؤلفه عملکردی (کابری زمین، حرکت و دسترسی)
(World Health Organization, 1997), (UN-Habitat, 1998), (Ulengin et al, 2001), (Das, 2008), (Santos, 2007), (Mcmahon, 2002)	تعداد و کیفیت پارکینگ‌ها	کیفیت حمل و نقل شهری		
(Turksever and Atalik, 2000), (Mercer, 2005)	وضعیت پیاده‌روی			
(World Health Organization, 1997), (Rapley, 2005)	کیفیت خیابان‌ها و مسیرهای پیاده			
(UN-Habitat, 1998), (Ulengin et al, 2001), (Massam, 2002)	امکانات و تسهیلات دوچرخه سواری	وضعیت امنیتی محلات		
(Das, 2008), (Santos, 2007), (Mcmahon, 2002)	وضعیت حمل و نقل و ترافیک			
(Turksever and Atalik, 2000), (Mercer, 2005)	امنیت در ارتباط با جرم و جنایت			
(Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Yazdani, 2018), (Akhundi et al., 2015)	امنیت زنان و کودکان در محله	وضعیت ایمنی محلات		
(Ulengin et al, 2001), (Das, 2008), (Mcmahon, 2002), (Massam, 2002) (Cinneide et al, 2008), (Santos, 2007), (Jimenz pozp, 2007)	رضایت از مراکز امنیتی و انتظامی			
(Massam, 2002), (Ulengin et al, 2001)	ایمنی در ارتباط با تصادفات خیابانی			
(Massam, 2002)	ایمنی در زلزله و بلایای طبیعی			
(Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Yazdani, 2018), (Akhundi et al., 2015) (Mcmahon, 2002), (Cinneide et al, 2008), (UN-Habitat, 1998)				
(Ulengin et al, 2001), (Mcmahon, 2002)				
(Lee, 2008), (Cinneide, 2008), (Massam, 2002)				
(Ulengin et al, 2001), (Mcmahon, 2002)				
(Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Yazdani, 2018), (Akhundi et al., 2015) (Mcmahon, 2002), (Cinneide et al, 2008), (UN-Habitat, 1998)				
(World Health Organization, 1997), (Das, 2008), (Santos, 2007)				
(Asian Development Bank-ADB, 2001), (Berger et al, 2008)				
(Mercer, 2007), (UN-Habitat, 1998), (McCreca et al, 2005)				
(World Health Organization, 1997), (Ulengin et al, 2001), (Berger et al, 2008), (El-Osta, 2007), (Massam, 2002)				
(Mercer, 2007), (Ulengin et al, 2001)				
(Das, 2008), (Ulengin et al, 2001)				
(Ulengin et al, 2001)				
(World Health Organization, 1997), (UN-Habitat, 1998)				

← ادامه جدول شماره ۲: کیفیت زندگی متناظر با فضای شهری

منبع	شاخص	معیار	مؤلفه	کیفیت زندگی شهری و فضای شهری
(Das, 2008), (Turkseven et al, 2000), (McCrea et al, 2005) (Ulengin et al, 2001), (Ji et al, 2008), (El-osta HS, 2007) (Ulengin et al, 2001), (Lee, 2008) (Santos, 2007), (Yazdani, 2018) (Cinneide, 2008), (Lee, 2008), (Santos, 2007), (El-Osta, 2007)	دسترسی به مراکز خرید و فروش روزانه دسترسی به مراکز فرهنگی دسترسی به مراکز بهداشتی-درمانی	وضعیت دسترسی به امکانات و خدمات شهری	کیفیت محیط کالبدی-فضایی و منظر شهری	کیفیت زندگی شهری و فضای شهری
(Ahmadi, 2016), (Yazdani, 2018), (Turkseven and Atalik, 2000:170), (McCrea et al, 2005) (Santos, 2007), (Berger et al, 2008), (Zebardast, 2009) (Turkseven and Atalik, 2000:170), (Mercer, 2007)	دسترسی به مراکز آموزشی دسترسی به امکانات ورزشی محلی	وضعیت دسترسی به امکانات و خدمات شهری		
(Lee, 2008), (Wankamp et al., 2003), (Shahin et al., 2007), (Das, 2008), (Massam, 2002), (Ulengin et al, 2001), (Lee, 2008), (Wankamp et al., 2003), (Shahin et al., 2007), (Mercer, 2007), (Das, 2008), (Lee, 2008)	فضاهای باز شهری برای گذران اوقات فراغت امکانات تفریحی-فراغتی در محله	کیفیت ادراک ذهنی از شهر		
(Yazdani, 2014), (Ghaffari et al., 20004) (Cinneide, 2008), (Ulengin et al, 2001) (Zebardast, 2009), (Turkseven et al, 2000)	وضعیت ازدحام جمعیت و تراکم جمعیتی در شهر کیفیت نوسازی ساختمان ها	کیفیت محیط کالبدی-فضایی و منظر شهری		
(Ulengin et al, 2001), (Zebardast, 2009) (Yazdani, 2014)	نظم فضایی و توالی مناظر فضاهای بی دفاع شهری	کیفیت ادراک حس مکان در محله و خوانایی		
(Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Yazdani, 2018) (Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Yazdani, 2018) (Ulengin et al, 2001), (Ji et al, 2008) (Ulengin et al, 2001), (Jimenz pozp, 2007)	کیفیت میلمان فضاهای شهری روشنایی خیابان ها و فضاهای شهری کیفیت منظر شبانه شهری	کیفیت ادراک حس مکان در محله و خوانایی		
(Massam, 2008) (Yazdani, 2014) (Lee, 2008), (Cinneide, 2008), (Massam, 2002) (Yazdani, 2014)	احساس هویت و تعلق خاطر در شهر خاطره جمعی و حس تعلق امید به بهتر شدن زندگی	کیفیت ادراک حس در شهر		
(El-osta HS, 2007), (Ulengin et al, 2001), (Lee, 2008), (Das, 2008), (Turkseven and Atalik, 2000), (Mercer, 2005) (Akhundi et al., 2015)	رضایتمندی از روابط همسایگی در محله رضایتمندی از زندگی در محله و شهر رضایت از عملکرد شهرداری	کیفیت ادراک حس در شهر		
(Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Noghani, 2009), (Omid, 2009), (Ghaffari and Onagh, 2006), (Lee, 2008), (Bonato et al., 2003), (Haghighian, 2014)	نشاط و سرزندگی اجتماعی	کیفیت ادراک حس در شهر		
(Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Noghani, 2009), (Omid, 2009), (Ghaffari and Onagh, 2006), World Health Organization, 1997), (Ulengin et al, 2001) (Yazdani, 2014) (Rapley, 2003), (Massam, 2002:177), (Jimenz pozp, 2007) (Dass, 2008)	مشارکت در تصمیم گیری های مختلف شهری (تصمیم گیری) مشارکت در فعالیت های اجتماعی (اجرا) مشارکت در نظارت و نقد بر فعالیت های اجتماعی مختلف شکل گیری کنش متقابل اجتماعی در واحد محلی (شورایاری محلات)	مشارکت اجتماعی- فرهنگی		
(Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Noghani, 2009), (Omid, 2009), (Ghaffari and Onagh, 2006), (Yazdani, 2014)	وجود فضاهای کسب مهارت های اجتماعی- اقتصادی و فرهنگی فضاهای اجتماعی و فرهنگی موثر در ایجاد کنش متقابل شهروندان فضاهای اجتماعی با نشاط	فرصت های کنش های متقابل اجتماعی- اقتصادی و فرهنگی		
(Asian Development Bank_ADB, 2001), (Mcmahon, 2002) (Mercer, 2007), (Massam, 2002)	فاصله طبقاتی فقیر و غنی، عدالت اقتصادی اعمال عادلانه قانون در شهر ایفای نقش موثر در جامعه	عدالت اقتصادی- اجتماعی در شهر		
(Lee, 2008) (Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Noghani, 2009), (Omid, 2009), (Ghaffari and Onagh, 2006), World Health Organization, 1997), (Ulengin et al, 2001) (Yazdani, 2014)	سطح آگاهی ساکنین دگرخواهی اجتماعی	سرمایه اجتماعی		
(Mercer, 2007) (Vestavi, 2006), (Ahmadi, 2016), (Noghani, 2009), (Omid, 2009), (Ghaffari and Onagh, 2006), World Health Organization, 1997), (Ulengin et al, 2001) (Yazdani, 2014) (Massam, 2002) (Phillips, 2006)	حس اعتماد میان شهروندان اعتماد میان شهروندان و مدیران ارتقای حس اعتماد محلی شکلگیری همبستگی اجتماعی	اعتماد و همبستگی اجتماعی		

بافت ها بیشتر از سایر بافت های شهری اهمیت دارد و کیفیت زندگی در این بافت ها بسیار مربوط به سیر تحول تاریخی، هویتمندی و ساختار فضایی در بستر زمان تعریف می شود، زمان به عنوان مؤلفه ای جداگانه در بخش «بافت تاریخی و کیفیت زندگی» مطرح شده است (جدول شماره ۳).

۳،۳. فیلتر و پالایش شاخص های استحصال شده با ویژگی های خاص بافت تاریخی (بافت تاریخی و کیفیت زندگی)
با توجه به این که تمرکز پژوهش حاضر بر بافت های تاریخی است و موضوع «زمان» در این بافت ها بسیار حائز است و تعریف سه بعد دیگر فضای شهری (فرم، فضا و فعالیت) در بستر زمان، در این

جدول شماره ۳: بافت تاریخی و کیفیت زندگی شهری

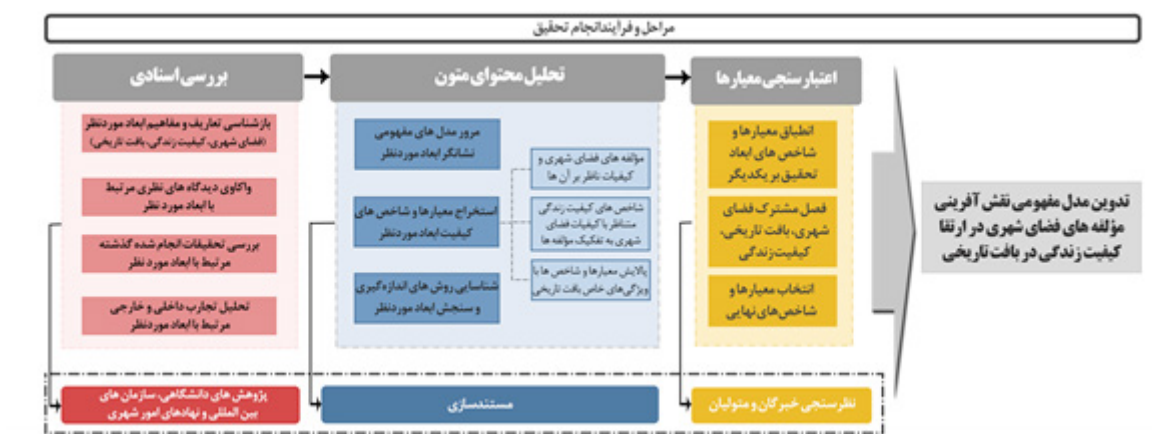
منبع	شاخص	معیار	مؤلفه	بافت تاریخی و کیفیت زندگی شهری
(Alexander, 1936), (Zeita, 2006) (Rafieian et al., 2012), (Moayedfar et al., 2017) (Sultanzadeh et al., 2017) (Habibi, 2010), (Shafaei, 2006) (Conzen, 1966) (Ashworth et al., 1991) (Larkham, 1996) (Pendlebury, 2009)	توجه به الگوهای مسکن مناسب توجه به مقیاس انسانی زیباسازی بافت و ارتقای تنوع پذیری توجه به ارزش های بصری خوانایی و تداوم کالبدی و نظم اندامواره در بافت هویت منحصر به فرد	کیفیت قرارگاه های رفتاری	مؤلفه کالبدی	
(Rafieian et al., 2012) (Moayedfar Hamkar, 2020), (Soltanzadeh et al., 2017) (Bianchini et al., 1993) (Larkham, 1996), (Jokilehto, 1999) (Doratli, et al., 2004)	توجه به عناصر بومی و ارزشمند (اصالت) هماهنگی مصالح با زمینه نظارت بر ساخت و سازهای جدید رعایت استانداردهای مسکن (معماری درخور)	هم پیوندی بافت قدیم و جدید		
(Lichfield, 1988) (Vehbi et al, 2009) (Alexander, 1936), (Gehl, 2005), (Schultz, 2007) (Mamford, 2006), (Oktay, 2005)	پویایی و روحیه زندگی و توجه به رضایتمندی ساکنان بافت حفظ ارزش های شهری و معماری کیفیت امنیت و ایمنی بافت دیدارگاه بودن بافت تاریخی تنوع الگوهای رفتاری اختلاط کاربری ها	سرزندگی و کیفیت محیطی تنوع استفاده از محیط	مؤلفه عملکردی	
(English Heritage, 2008) (Schouten, 1995) (Rafieian et al., 2012) (Moayedfar et al., 2019) (Sultanzadeh et al., 2017) (Habibi, 2009), (Healing, 2007)	مدیریت کارآمد و مشارکت جمعی ابزارهای جذب سرمایه داخلی و خارج (سودآوری) بالابردن سطح درآمد خانوارهای ساکن در بافت تنوع فعالیت های اقتصادی در بافت تاریخی (اقتصاد خلاق)	انعطاف پذیری برنامه های توسعه	مؤلفه اقتصادی	
(Sultanzadeh et al., 2017) (Doratli, 2005), (Doratli, 2000) (Tiesdell et al, 1996), (Ashworth et al., 1994) (Ashworth et al., 1990), (Wilsmore, 1994)	توجه به رونق صنعت گردشگری در بافت جلوگیری از سوداگری زمین افزایش ساعات کاری و تقویت اقتصاد شبانه میزان درآمدزایی از پتانسیل های بافت تاریخی (خودکفایی)	سرزندگی و ثبات اقتصادی		
(Orbasli, 2000) (Larkham, 1996) (Tiesdell et al., 1996) (Montgomery, 2004) (Alexander, 1936), (Gehl, 2005), (Schultz, 2007) (Sultanzadeh et al., 2017)	همگانی بودن بافت تاریخی حس مکان مشارکت مردمی در برنامه ریزی ها فعالیت گروه ها در فضای بافت رویداد مداری و واقعه گرایی (آیینی و مذهبی)	سرزندگی و انسجام اجتماعی	مؤلفه اجتماعی - فرهنگی	
(Robert, 2000), (Kearns et al, 1993) (Halprin, 1972) (Alexander, 1936), (Gehl, 2005), (Schultz, 2007) (Mamford, 2006), (Sultanzadeh et al., 2017)	سطح سواد و آگاهی ساکنین کیفیت روابط همسایگی توجه به مقوله مهاجرت توجه به نیازهای تمام اقشار (عدالت اجتماعی)	حفظ تعادل جمعیت در بافت		
(Vernez moudon, 2007) (Krietzman, 1999)	مدیریت زمانی فعالیت ها در فضا توجه به تغییرات محیط و چگونگی آن ها طراحی پروژه های شهری به مرور زمان، نه آنی و یک مرتبه توجه به تغییر فصول، شبانه روز و... در امکان تعاملات اجتماعی توجه به زمان های مکانیکی تقویم، ساعت و...	چرخه های زمانی		
(Carmona, 2003) (lynch, 1981), (Jacobs, 1961), (Krietzman, 1999), (Montgomery, 1995) (Bianchini, 1994) (Carmona and Tiesdell, 2007)	صرف هزینه فضاهای همگانی برای استفاده در بیشترین زمان اختلاط کاربری از نظر زمانی متفاوت در طراحی فضایی زمان بندی فضایی در کنار فضابندی فعالیتی لزوم وجود چند ساختمان و فعالیت دائمی در جامعه ۲۴ ساعته زندگی شبانه برای بازگرداندن سرزندگی به مراکز شهری	مدیریت زمان در فضاهای همگانی	مؤلفه زمان	
(Carmona et al, 2006)	توجه به روح زمان حاصل از عناصر مصنوع محیط شهری خوانش شهر به عنوان متنی چند لایه فضاهای شهری به عنوان بیوگرافی تغییرات	گذشت زمان		
(Jackson, 1994) (Groter, 1997) (Burtenshaw et al., 1991) (Carmona, 2006)	توجه به حس مکان و تثبیت هویت مکان چگونگی تطبیق محیط با زمان و تغییرات تشخیص روح مکان و سعی در ابقای آن لحاظ حال با توجه به تداوم گذشته توجه به میزان تغییرات مجاز و غیر مجاز در محیط	تداوم مکان		

بنابراین این مدل از شش مؤلفه‌ی زیست‌محیطی، تجربی-زیبایی‌شناختی، عملکردی، اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و زمان تشکیل می‌شود و به نام «مدل مفهومی نقش فضای شهری در ارتقای کیفیت زندگی در بافت‌های تاریخی» تبیین شده است.

۴. روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ نوع نتایج حاصله، بنیادی است و از آنجایی که در مرحله نخست، رویکردی «تبیینی-اکتشافی» دارد و جنبه تحلیلی آن در بعد ثانویه قرار دارد، روش تحقیق آن در حوزه مبانی نظری «توصیفی-تحلیلی» است و گردآوری داده‌ها مبتنی بر مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای است. در مرور سیستماتیک ادبیات تحقیق، از

پژوهش حاضر به لحاظ نوع نتایج حاصله، بنیادی است و از آنجایی که در مرحله نخست، رویکردی «تبیینی-اکتشافی» دارد و جنبه تحلیلی آن در بعد ثانویه قرار دارد، روش تحقیق آن در حوزه مبانی نظری «توصیفی-تحلیلی» است و گردآوری داده‌ها مبتنی بر مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای است. در مرور سیستماتیک ادبیات تحقیق، از

نمودار شماره ۳: مراحل انجام تحقیق

اطلاعاتی کتابخانه ملی ایران^۱، سامانه اسناد و مدارک علمی کشور^۲ و سیستم یکپارچه کتابخانه‌های دانشگاه آزاد^۳ و در منابع خارجی در پایگاه ساینس دایرکت^۴ مورد جست و جو قرار گرفتند. براساس استعلام به عمل آمده در این مرحله بیش از ۵۰۰ منبع که یکی از سه حوزه مطالعاتی را در عنوان دنبال می‌کردند، شناسایی شد.

- در مرحله غربالگری، موارد تکراری و موارد نامرتب حذف و براساس جست و جوی دستی و تفصیلی چکیده‌ها غربالگری شدند که در نتیجه آن ۳۵۰ منبع باقی ماندند.

- در مرحله شایستگی، مواردی که شایستگی ارزیابی کامل را داشتند و مناسب برای سنتز کیفی بودند و هر دو یا سه حوزه مشترک مطالعاتی را مورد بررسی قرار می‌دادند، انتخاب شدند. بر این مبنا، مطالعات واجد شرایط شناسایی و تعداد ۷۱ مقاله داخلی (در طول سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۸) و تعداد ۶۶ مقاله خارجی (از سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۰) باقی ماندند.

- در مرحله مسئولیت، متن کامل مقالات بازیابی شده، تحلیل و بر اساس ادغام و پایش مفاهیم و مضمون‌ها به وسیله پژوهشگر، معیارها و شاخص‌های متناسب از ادبیات تحقیق استخراج شد.

جامعه آماری تحقیق، جمعی از به نام‌ترین نظریه‌پردازان و خبرگان مرتبط با سه مفهوم فضای شهری، کیفیت زندگی و بافت تاریخی است که حداقل در یکی از این سه حوزه فعالیت داشته‌اند. روش نمونه‌برداری «هدفمند» بوده که حدود ۴۰ نفر از نظریه‌پردازان دانشگاهی و متولیان اجرایی از جامعه آماری انتخاب شدند. ابزار پژوهش در ابتدای کار، مطالعات کتابخانه‌ای بوده و در ادامه از پرسشنامه به منظور نظرسنجی از خبرگان مورد نظر، استفاده شده است. پرسشنامه تحقیق براساس طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای طراحی شد و پایایی آن براساس ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۸ محاسبه شد که نشان دهنده پایایی خوب پرسشنامه است. برای سنجش روایی پرسشنامه از نسبت روایی لاوشه، CVR استفاده شده و براساس آن، برخی از شاخص‌های مطرح شده در پرسش‌نامه که امتیاز مورد نیاز را کسب نکردند، حذف شدند.

۵. بحث و یافته‌ها

پژوهش حاضر سه مفهوم کلیدی فضاهای شهری، کیفیت زندگی و بافت‌های تاریخی و ارتباط میان آنها را دنبال می‌کند. مراحل ارزیابی ادبیات تحقیق شامل تعریف، جست‌وجو، انتخاب، تحلیل و سنتز است. تعیین منابع در مرور سیستماتیک ادبیات تحقیق در چهار گام شناسایی، غربالگری، شایستگی و مسئولیت طی شده است.

- در مرحله شناسایی، کلیدواژه‌های فضای شهری و کیفیات ناظر بر آن، کیفیت زندگی شهری و بافت‌های تاریخی در منابع فارسی در پایگاه

1 National Library of Iran

2 Irandoc.ac.ir

3 SID (Scientific Information Database)

4 Science Direct

شناسایی	غربالگری	شایستگی	مسئولیت
بیش از ۵۰۰ منبع	۳۵۰ منبع	۱۵۰ منبع	

نمودار شماره ۴: مراحل ارزیابی ادبیات تحقیق

این تأثیرات در ابعاد اجتماعی و اقتصادی، تابع زمینه‌های فرهنگی جامعه در مقیاس شهری و محلی خواهد بود.

در حوزه سوم بافت‌های تاریخی:

- ابتدای دهه ۱۹۹۰ میلادی که بحث احیای مراکز تاریخی شهرهای اروپایی به شدت مورد توجه قرار گرفت، بخشی از نگاه دانش طراحی شهری به این سمت معطوف شد. اما پژوهش‌های صورت گرفته در کشور در این زمینه بیشتر متوجه نحوه مداخله در احیای بافت‌های ارزشمند تاریخی بوده و معمولاً طراحی شهری تحت تأثیر مرمت شهری قرار گرفته است.

- تاکنون عمده طرح‌های ارائه شده در این خصوص به "ارتقای کیفیت محیط" و نه "ارتقای کیفیت زندگی" پرداخته‌اند. وجه تمایز این دو در آن است که نگاه اولیه با تمرکز به وجوه کالبدی، زیرساختی و منظر شهری (و نهایتاً با ارائه طرح‌های چشم‌نواز که کارکرد آنها از مقیاس آتلیه‌ها فراتر نمی‌رود) کمتر خود را به صورت جدی در معرض نظرات و دغدغه‌های غیرکالبدی ساکنین بافت‌های تاریخی در مراحل مختلف از تصمیم‌سازی تا اجرا قرار داده‌اند.

در حوزه مشترک (نقش فضاهای شهری در ارتقای کیفیت زندگی در بافت‌های تاریخی):

- ارتقای کیفیت بافت‌های تاریخی در دهه‌های اخیر با نگاه‌ها و رویکردهایی متفاوت و متناسب با شرایط مکانی و زمانی انجام شده است. در برهه‌هایی با نگاه صرف کالبدی و مرمت بناها و در برهه‌های دیگر با متغیرهای اجتماعی تاریخی.

- بررسی سیر تاریخی توجه و تحول فضاهای عمومی شهری، بیانگر توجه دوباره به فضاهای عمومی شهری در ادبیات شهرسازی جهان پس از یک دوره وقفه و بی‌توجهی به آنهاست تا این که به تدریج نقش این فضاها در شهرها پررنگ شده و حتی بسیاری از فضاهای بافت‌های تاریخی قرن‌های پیشین احیا و جایگاه ارزشمند خود را به دست آوردند.

- اگر چه در میان محققان، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان توافق در توجه به این مهم وجود دارد ولی تعداد تحقیقات دانشگاهی که نقش فضاهای عمومی شهری در ارتقای کیفیت زندگی در بستر بافت‌های تاریخی را مورد توجه قرار داده باشد، انگشت شمار است و عمده پژوهش‌های انجام شده به شکلی مجزا و با نگاهی بخشی، به این دو عرصه پرداخته‌اند (جدول شماره ۴).

نتایج حاصل از بررسی عمیق پیشینه تحقیق نشان می‌دهد،

در حوزه نخست فضاهای عمومی شهری:

- پژوهش پیرامون فضاهای عمومی شهر، کیفیت و ابعاد آن قدمتی به اندازه دانش طراحی شهری در دهه ۱۹۶۰ م دارد.

- در سال‌های اخیر سعی شده با نگاهی عمیق‌تر، منطبق با نیازهای روز و بهره‌گیری از تجارب عملی موفق و ناموفق گذشته همراه باشد. در کشور ما نیز پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه متأثر از همین نگاه، سیر تکاملی داشته است.

- اما تحقیقات قبلی عموماً تبیین راهکارهایی به منظور افزایش کیفیت‌های کالبدی و عینی محیط بوده و کمتر به دنبال تأثیرات کارکردی و غیرملموس فضاهای شهری بوده‌اند. از طرفی تحقیقات معدودی که به مورد اخیر پرداخته‌اند، تأثیرات این‌گونه فضاها در شهر را در قالب تأثیرات جامع، کلان و شهری ارزیابی نموده‌اند و غالباً از تأثیرات گاهی متضاد آنها بر جامعه محلی غفلت شده است.

در حوزه دوم کیفیت زندگی:

- از دهه ۱۹۷۰ به بعد به دنبال تمایل جمعیت در سرتاسر جهان برای تمرکز در شهرها، مفهوم کیفیت زندگی کانون اصلی توجه محققان و برنامه‌ریزان قرار گرفته است. نگرانی در مورد کیفیت زندگی شهری در شهرها منجر به افزایش علاقه در یافته‌ها و بررسی‌هایی برای اندازه‌گیری کیفیت زندگی در مکان‌های خاص شده است.

- اگر چه اکثر مطالعات به استخراج شاخص‌های کیفیت زندگی از ابعاد عینی و ذهنی پرداخته و به رتبه‌بندی مکان‌ها، ارزیابی سیاست‌ها، تدوین راهبردهای مدیریت و برنامه‌ریزی کمک کرده‌اند اما کمتر به این مهم پرداخته شده که کیفیت زندگی و شاخص‌های گسترده کمی و کیفی آن در امتداد دیگر مؤلفه‌های شهری است و مؤلفه‌های کیفی فضای شهری همگی با شاخص‌های کیفیت زندگی هم‌افزایی داشته و افزایش آنها باعث ارتقای کیفیت زندگی شهری می‌شود.

- در تحقیقات انجام شده گذشته غالباً مسیر دقیق، ارتباط روشن و زمینه‌های شفاف نقش آفرینی فضاهای عمومی در شهر در رابطه با ارتقای کیفیت زندگی شهروندان تبیین نگردیده است. این مهم به ویژه در رابطه با کیفیت‌های ناملموس زندگی شهری و شهروندی بغرنج‌تر است. حال آن که در مصادیق و زمینه‌های مختلف، فضاهای عمومی شهری قادر خواهند بود تا به افزایش کیفیت زندگی شهروندان در زمینه‌های ملموس و ناملموس شهر کمک نمایند. طیف

جدول شماره ۴: دسته‌بندی پیشینه تحقیق به تفکیک حوزه‌های مطالعاتی

حوزه‌های مطالعاتی	تعداد	چاپ شده در سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۰ م
مطالعات خارجی فضای شهری	۱۷	
مطالعات خارجی کیفیت زندگی شهری	۲۶	
مطالعات خارجی مشترک دو حوزه بافت تاریخی و کیفیت زندگی	۱۵	
مطالعات خارجی مشترک سه حوزه فضای شهری، کیفیت زندگی، بافت تاریخی	۸	

حوزه‌های مطالعاتی	تعداد	چاپ شده در سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۸
مطالعات داخلی فضای شهری	۱۳	
مطالعات داخلی کیفیت زندگی شهری	۲۹	
مطالعات داخلی مشترک دو حوزه بافت تاریخی و کیفیت زندگی	۲۱	
مطالعات داخلی مشترک سه حوزه فضای شهری، کیفیت زندگی، بافت تاریخی	۱۲	

۵.۱. فراوانی شاخص‌های کیفیت زندگی و فضای شهری بر اساس پیشینه تحقیق

شاخص‌های وضعیت آلودگی هوا، کیفیت آب آشامیدنی و امکانات

و خدمات تفریحی-فراغتی در محله بیشترین فراوانی را در میان سایر شاخص‌های مؤلفه‌های مورد نظر براساس پیشینه تحقیق دارند (جدول شماره ۵).

جدول شماره ۵: فراوانی شاخص‌های کیفیت زندگی متناظر با مؤلفه‌های فضای شهری بر اساس پیشینه تحقیق

مؤلفه‌ها	شاخص	فراوانی	شاخص	فراوانی
مؤلفه زیست محیطی (محیط زیست شهری)	وضعیت آلودگی هوا	۱۳	کیفیت آب آشامیدنی	۱۳
	وضعیت آلودگی صوتی	۱۱	نظافت خیابان‌ها، فضاهای شهری و مکان‌های عمومی	۱۰
	کیفیت جمع‌آوری زباله در سطح محله	۹	دفع مواد زاید شهری	۱۰
مؤلفه عملکردی (کاربری زمین، حرکت و دسترسی)	تعداد و کیفیت پارک‌ها و فضاهای سبز در سطح محله	۱۱	ایمنی در ارتباط با تصادفات خیابانی	۱
	نحوه استفاده از انرژی	۲	ایمنی در مقابل زلزله و بلایای طبیعی	۳
	تعداد و کیفیت پارکینگ‌ها	۱	دسترسی به مراکز خرید و فروش نیازهای روزانه	۶
	وضعیت پیاده روی	۸	دسترسی به مراکز فرهنگی هنری در سطح محله و شهر	۵
	کیفیت خیابان‌ها و مسیرهای پیاده	۵	دسترسی به مراکز بهداشتی-درمانی در شهر	۴
	امکانات و تسهیلات دوچرخه سواری	۲	دسترسی به مراکز آموزشی	۸
	وضعیت حمل و نقل و ترافیک	۱۰	دسترسی به امکانات ورزشی در محله	۵
	امنیت زنان و کودکان در محله	۲	فضاهای باز شهری برای گذران اوقات فراغت	۹
	رضایت از مراکز امنیتی و انتظامی	۲	امکانات و خدمات تفریحی-فراغتی در محله	۱۲
	وضعیت ازدحام جمعیت و تراکم جمعیتی در شهر	۶	احساس هویت و تعلق خاطر در شهر	۳
مؤلفه تجربی-زیباشناختی (فرم کالبدی، فضای همگانی و منظر)	کیفیت نوسازی ساختمان‌ها	۴	خاطره جمعی و حس تعلق تاریخی	۱
	نظم فضایی و توالی مناظر	۱	امید به بهتر شدن زندگی در آینده	۱
	فضاهای بی دفاع شهری	۱	رضایتمندی از روابط همسایگی در محله	۷
	کیفیت مبلمان فضاهای شهری	۶	رضایتمندی از زندگی در محله و شهر	۱
	وضعیت روشنایی و نور خیابان‌ها و فضاهای شهری	۷	رضایتمندی از عملکرد شهرداری	۴
	کیفیت منظر شبانه شهری	۲	نشاط و سرزندگی اجتماعی	۹
	تقویت حس مکان در واحد محلی و خوانایی	۴		
	مشارکت اجتماعی-فرهنگی	۱۱	اعتماد و همبستگی اجتماعی	۱۱
هم‌افزایی کیفیت زندگی با شاخص‌های اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی	فرصت کنش‌های متقابل اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی	۹	سرمایه اجتماعی	۹
	فاصله طبقاتی میان فقیر و غنی و عدالت اقتصادی	۴	اعمال عادلانه قانون در شهر و عدالت اجتماعی	۲

۵.۲. فراوانی معیارهای کیفیت زندگی در بافت تاریخی بر اساس پیشینه تحقیق

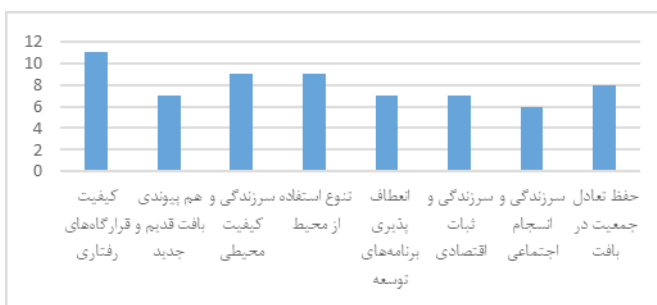
در میان معیارهای مؤلفه‌های کالبدی، عملکردی، اقتصادی و

اجتماعی - فرهنگی بیشترین فراوانی به ترتیب کیفیت قرارگاه‌های رفتاری، سرزندگی و کیفیت محیطی و تنوع استفاده از محیط است (جدول شماره ۶ و نمودار شماره ۵).

نمودار شماره ۵: فراوانی معیارهای کیفیت زندگی در بافت تاریخی

جدول شماره ۶: فراوانی معیارهای کیفیت زندگی در بافت تاریخی،

مؤلفه‌های فضای شهری	معیار	فراوانی
مؤلفه کالبدی	کیفیت قرارگاه‌های رفتاری	۱۱
	هم‌پیوندی بافت قدیم و جدید	۷
مؤلفه عملکردی	سرزندگی و کیفیت محیطی	۹
	تنوع استفاده از محیط	۹
مؤلفه اقتصادی	انعطاف پذیری توسعه	۷
	سرزندگی و ثبات اقتصادی	۷
مؤلفه اجتماعی فرهنگی	سرزندگی و انسجام اجتماعی	۶
	حفظ تعادل جمعیت در بافت	۸

نظر خبرگان با استفاده از نسبت روایی محتوایی لاوشه و فرمول CVR (برای ۴۰ نمونه، نباید این نسبت کمتر از ۰/۲۹ باشد) مورد ارزیابی قرار گرفته و به ۶۴ شاخص تقلیل یافتند. براین اساس، شاخص‌های حذف شده در جدول شماره ۷ در ستون CVR با رنگ قرمز مشخص شده‌اند و شاخص‌های باقی مانده مدل مفهومی پژوهش را شکل داده‌اند (جدول شماره ۷).

۵.۳. ارزیابی مؤلفه‌ها و شاخص‌های نهایی حاصل از نظرسنجی خبرگان برای رسیدن به مدل مفهومی

مؤلفه‌ها و شاخص‌های حاصل از مبانی نظری و پیشینه تحقیق، به صورت پرسشنامه در اختیار جمعی از خبرگان متخصص قرار گرفتند و نظر آنها در قالب طیف لیکرت ۵ تایی مورد پرسش قرار گرفت. جمع امتیاز هریک از ۹۱ شاخص که اساس پرسش‌ها بوده پس از گردآوری

جدول شماره ۷: شاخصهای نهایی حاصل از نظرسنجی خبرگان برای رسیدن به مدل مفهومی براساس فرمول CVR

مؤلفه	معیار	شاخص	CVR
زیست محیطی (محیط زیست)	کیفیت زیست خرد فضاها	۱ آسایش اقلیمی پیاده‌ها و کیفیت خرد اقلیم فضاهای شهری	۰/۲۹
		۲ تعداد و کیفیت پارک‌ها و فضاهای سبز در سطح محله	۰/۲۵
		۳ سرزندگی بیولوژیک و کیفیت اصوات، بو و رایحه محیط	۰/۱۵
	مدیریت پسماند	۴ نظافت خیابان‌ها، فضاهای شهری و مکان‌های عمومی	۰/۴۵
		۵ کیفیت جمع‌آوری زباله در سطح محله و دفع مواد زائد شهری	۰/۵۵
		۶ وضعیت آلودگی هوایی، صوتی	۰/۶۰
		۷ طراحی ارگانیک و استفاده از انرژی پاک در طراحی	۰/۲۵
	زیست بوم منطقه‌ای	۸ کارایی از نظر مصرف انرژی، به حداقل رساندن آلودگی‌ها و پشتیبانی اراکوسیسستم‌ها	۰/۳۵
		۹ مسئولیت‌پذیری زیست محیطی و استفاده درست از بستر طبیعی	۰/۳۵
	تعدد استفاده از محیط	۱۰ توجه به پیوندهای زیست محیطی بومی و منطقه‌ای	۰/۲۹
۱۱ استقرار و تجهیز فضاهایی برای ملاقات جمعی در بافت تاریخی (دیدارگاه بودن بافت تاریخی)		۰/۴۵	
۱۲ تنوع بخشیدن به الگوهای رفتاری در فضاهای عمومی		۰/۲۵	
۱۳ توجه به استقرار کاربری‌ها متنوع و اختلاط کاربری‌ها		۰/۲۹	
۱۴ فراهم نمودن امکان حضور کلیه اقشار با سطح سنی، جنسی و توانمندی‌های مختلف (همه شمولی مکان)		۰/۵۰	
۱۵ توجه و امکان حضور در ساعت‌های مختلف شبانه روز و تجهیز محیط به ظرفیت‌های زندگی شبانه		۰/۵۵	
۱۶ امکان برگزاری رویدادهای مختلف موردی و مناسبتی		۰/۴۵	
۱۷ پویایی زندگی شهری و محلی در بافت و تقویت انعطاف‌پذیری محیط		۰/۶۰	
سرزندگی و کیفیت محیطی		۱۸ حفظ ارزش‌های شهری و معماری اعم از شاخص‌های انسان‌ساز و طبیعی در بافت شهری و محلی	۰/۳۵
		۱۹ تداعی معانی فرهنگی - تاریخی و خاطره‌انگیزی	۰/۵۵
	۲۰ کیفیت زندگی شبانه در بافت تاریخی بویژه فضاهای عمومی	۰/۷۰	
ایمنی و امنیت محیطی	۲۱ کیفیت امنیت محیط شهری برای فعالیت‌های مختلف	۰/۷۰	
	۲۲ توجه به نظارت عمومی و انجام تدابیر لازم برای کنترل ناهنجاری‌ها و برهکاری در محیط توسط ساکنان بافت	۰/۴۰	
	۲۳ توجه به شاخص‌های ایمنی در محیط شهری	۰/۳۵	
	۲۴ کنترل نارسایی‌های مسبب خطرآفرینی و مخاطرات محیطی در بافت	۰/۳۵	
حمل و نقل و دسترسی	۲۵ تقویت شبکه دسترسی حمل و نقل عمومی	۰/۳۵	
	۲۶ توسعه شبکه ایمن پیاده‌راهی	۰/۶۵	
	۲۷ افزایش زیرساخت‌های مربوط به دوچرخه در مقیاس محله و شهر	۰/۰۵	
	۲۸ تعداد و کیفیت پارکینگ‌ها	۰/۰۰	
عملکردی (کاربری، حرکت و دسترسی)	۲۹ دسترسی به امکانات و خدمات شهری	۰/۳۵	
	۳۰ توجه به عناصر بومی و اصیل در کالبد شهر و ساختمان‌ها	۰/۳۰	
	۳۱ نظارت بر روند مرمت استاندارد ابنیه ارزشمند و ساخت بناهای جدید در هماهنگی با بافت تاریخی	۰/۱۰	
	۳۲ هماهنگی نماها و منظر شهری ساختمان‌ها در تعریف بدنه فضاهای عمومی شهری	۰/۳۰	
	هم‌پیوندی بافت قدیم و جدید	۳۳ توجه به الگوی معماری ساختمان‌ها با کارکردهای مورد نیاز زندگی امروزی	۰/۳۵
		۳۴ توجه به الگوی هندسی معاصر با الویت پیاده (که در قدیم نیز اینگونه بوده است) و مقیاس انسانی آن‌ها	۰/۳۰
	تجربی - زیباشناختی (فرم کالبدی، فضای همگانی و منظر شهری)	۳۵ توجه تئومان به توده و فضا و اجتناب از پوسته‌سازی در شکل‌گیری و فرم هندسی فضاهای عمومی شهری	۰/۰۰
		۳۶ توجه به نظام ارتفاعی ساختمان‌ها و میزان نفوذپذیری در بافت تاریخی و محصوریت فضاهای عمومی شهری	۰/۲۵
		۳۷ توجه به عناصر بومی و اصیل در کالبد شهر و ساختمان‌ها	۰/۴۰
		۳۸ توجه به ساختار فضایی و سیر تحول تاریخی و ریخت‌شناسی بافت	۰/۳۰
۳۹ توجه به مقیاس انسانی در شکل‌گیری و احیای فضاهای همگانی		۰/۳۵	
۴۰ توجه به زیباسازی منظر شهری در بافت و ارتقا تنوع‌پذیری در جداره‌ها و بدنه‌های شهری		۰/۳۰	
۴۱ توجه به ارزش‌های بصری اعم از تابلوها، علائم، نشانه‌ها، الگوهای تزیینات ساختمان‌ها، رخ‌بام‌ها، پالت رنگی و ...		۰/۳۰	
۴۲ تداوم کالبدی و نظم اندام‌واره در بافت معاصر، فضاهای عمومی در مقیاس محلی و شهری		۰/۲۵	
انجام اجتماعی سرزندگی و انسجام اجتماعی	۴۳ تقویت هویت منحصر به فرد در فضاهای همگانی و ابنیه و پرهیز از تکرار محض الگوها	۰/۲۵	
	۴۴ توجه به رضایتمندی ساکنان و شاغلان در بافت تاریخی	۰/۳۵	
	۴۵ ارتقا سطح خوانایی محیط شهری با تأکید بر فضاهای عمومی و همگانی	۰/۳۵	
	۴۶ توجه به زندگی همگانی بودن در بافت تاریخی	۰/۲۵	
	۴۷ تقویت حس مکان در بافت اجتماعی شهری - محلی	۰/۳۵	
	۴۸ مشارکت در تصمیم‌گیری‌های مختلف شهری (تصمیم‌گیری) و پیوستگی اقدامات به عنوان یک عامل یکپارچه	۰/۴۰	
	۴۹ مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی مختلف و اثرگذاری مطلوب اقدام در رضایتمندی ساکنان از حضور در محله	۰/۳۰	
	۵۰ رویداد مداری و واقعه‌گرایی (سیاسی - آیینی و مذهبی)	۰/۳۵	
	۵۱ احساس هویت و تعلق خاطر در شهر	۰/۵۵	
	۵۲ خاطره جمعی و حس تعلق تاریخی	۰/۵۵	
۵۳ رضایتمندی از روابط همسایگی در محله	۰/۴۰		
۵۴ وجود فضاهای کسب مهارت‌های اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی	۰/۰۵		
۵۵ فضاهای اجتماعی ایجادکننده نشاط، شادی و لذت در شهروندان	۰/۴۰		

جدول شماره ۷: شاخص‌های نهایی حاصل از نظرسنجی خبرگان برای رسیدن به مدل مفهومی براساس فرمول CVR

مؤلفه	معیار	شاخص	CVR
حفظ تعادل جمعیت در بافت	۵۶	سطح آگاهی اجتماعی و فرهنگی ساکنین	۰/۱۵
	۵۷	کیفیت روابط همسایگی و ارتقای حس اعتماد محلی	۰/۱۰
	۵۸	توجه به مقوله مهاجرت و نقش مهاجرین در محله	۰/۱۰
	۵۹	توجه به نیازهای تمام اقشار (عدالت اجتماعی)	۰/۳۵
	۶۰	فاصله طبقاتی میان فقیر و غنی در شهر و عدالت اقتصادی	۰/۱۵
	۶۱	احساس اعتماد میان شهروندان و دگرخواهی اجتماعی	۰/۱۰
	۶۲	نظافت خیابان‌ها، فضاهای شهری و مکانهای عمومی	۰/۵۵
	۶۳	امنیت زنان و کودکان در محله	۰/۵۰
	۶۴	دسترسی ساکنان به زیرساخت‌های پشتیبان سکونت (مراکز خرید محلی، فضای سبز، آموزشی، بهداشتی و...)	۰/۴۵
	۶۵	رضایت از مراکز امنیتی و انتظامی	۰/۱۵
سرزندگی و ثبات اقتصادی	۶۶	رونق بخشیدن به کسب‌وکار و ارتقای گردشگری با احترام به ظرفیتهای کالبدی، اجتماعی و زیستمحیطی	۰/۴۵
	۶۷	جلوگیری از سوداگری زمین و اثرگذاری مطلوب اقدام بر ارزش اقتصادی املاک واقع در بافت تاریخی	۰/۴۰
	۶۸	افزایش ساعات کاری و تقویت اقتصاد شبانه شهری	۰/۴۰
	۶۹	میزان درآمدزایی از پتانسیل‌های بافت تاریخی (خودکفایی)	۰/۲۵
	۷۰	ابزارهای جذب سرمایه داخلی و خارجی (سودآوری)	۰/۱۵
	۷۱	بالا بردن سطح درآمد خانوارهای ساکن	۰/۱۰
	۷۲	تنوع فعالیت‌های اقتصادی در محیط بافت تاریخی (اقتصاد خلاق)	۰/۴۵
	۷۳	ابزارهای جذب سرمایه داخلی و خارجی	۰/۳۰
انعطاف پذیری برنامه‌های توسعه	۷۴	فرصت کنشهای متقابل اقتصادی و ارتباط مؤثر و سازنده میان سازمانهای دخیل در ارتقای کیفیت	۰/۵۰
	۷۵	مدیریت زمانی فعالیتها در فضا	۰/۳۰
	۷۶	توجه به تغییرات محیط و چگونگی آنها (این همانی شهروندان و هویت مکانی)	۰/۱۵
	۷۷	طراحی و اجرای پروژههای شهری به مرور زمان، نه آنی و یک مرتبه	۰/۲۵
	۷۸	توجه به تغییر فصول، شبانه‌روز و... در امکان تعاملات اجتماعی	۰/۳۵
	۷۹	توجه به زمانهای مکانیکی تقویم، ساعت و... (جامعه ۲۴ ساعته)	۰/۲۰
	۸۰	طراحی و صرف هزینه فضاهای همگانی برای استفاده در بیشترین زمان ممکن	۰/۵۵
	۸۱	اختلاف کاربری از نظر زمانی متفاوت در طراحی فضایی	۰/۴۰
مدیریت زمان در فضاهای همگانی	۸۲	زمانبندی فضایی در کنار فضا بندی فعالیت	۰/۲۰
	۸۳	لزوم وجود چند ساختمان و فعالیت دائمی در جامعه ۲۴ ساعته (مسکونی و...)	۰/۶۰
	۸۴	اقتصاد شبانه وابسته به زندگی شبانه جهت بازگرداندن سرزندگی به مراکز شهری	۰/۵۵
	۸۵	توجه به روح زمان حاصل از ساختمانها و عناصر مصنوع محیط شهری	۰/۱۵
	۸۶	خوانش شهر به عنوان متنی چند لایه	۰/۳۰
	۸۷	فضاهای شهری به عنوان بیوگرافی تغییرات	۰/۱۰
	۸۸	توجه به حس مکان و تثبیت هویت مکان	۰/۶۵
	۸۹	چگونگی تطبیق محیط با زمان و تغییرات	۰/۵۵
تداوم مکان	۹۰	تشخیص روح مکان و سعی در ابقای آن	۰/۵۵
	۹۱	لحاظ حال با توجه به تداوم گذشته	۰/۵۰

۵-۵- نقش و جایگاه فضاهای عمومی شهری در ارتقای کیفیت زندگی در بافت‌های تاریخی:

عمومی شهری، می‌توان از رویکردهای صرفاً کالبدی و زیبایی‌شناسانه و نگرش‌های موزه‌ای به بافت‌های تاریخی، فاصله گرفت و در روند احیای بافت‌های تاریخی، کیفیت زندگی در آن‌ها را ارتقا بخشید. بر این مبنا، نگرش صحیح به یک بافت تاریخی باید به گونه‌ای باشد که نیازهای عمومی و نیازهای ویژه و اختصاصی آن همزمان مورد توجه قرار گیرد. بافت‌های تاریخی قبل از آنکه هسته‌هایی جداگانه با نیازهایی ویژه باشند، بخشی از کلیت شهر بوده و دارای قابلیت‌ها و نیازهایی همچون سایر بخش‌های شهر و دارای ساکنینی با خواسته‌های مشابه سایر شهروندان هستند. بنابراین همزمان با پرداختن به حفاظت از هویت تاریخی بافت می‌بایست به پیوند منطقی آن با کلیت شهر از ابعاد کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی شبکه دسترسی و... هم به خوبی اندیشید. لازمه موفقیت در احیاء و ارتقاء کیفیت بافت‌های تاریخی مستلزم حفظ جمعیت موجود در بافت، ایجاد جذابیت‌های متنوع در کشاندن جمعیت از سایر مناطق شهری و افزایش سطح اجتماع‌پذیری است (جول، ۸).

در دهه‌های اخیر توجه مجامع جهانی به محلات تاریخی جهت احیا و زنده کردن آن‌ها علاوه بر مرمت، در قالب رویکردهای جدیدی همچون بازآفرینی شهری خود را نشان داده که هدف آن، آفرینش مکان‌های مطلوب برای شهروندان و مخاطبان فضاهای شهری در محلات تاریخی است. وجه تمایز این رویکرد، تبدیل شدن دیدگاه صرفاً کالبدی رویکردهای قبلی به دیدگاهی جدید و چندبعدی مبتنی بر ظرفیت‌های محیطی موجود و استفاده از پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل محیط در همه ابعاد اجتماعی، اقتصادی و کالبدی و توجه به فضاهای عمومی در دل بافت‌های تاریخی است که می‌تواند علاوه بر احیا این محلات، ارتقا کیفیت زندگی ساکنان را نیز باعث شود. این در حالی است که مطالعه مفهوم کیفیت زندگی، بر پایه این فرضیه بنیادین است که محیط اجتماعی و فیزیکی می‌تواند بر روی خوشبختی و رفاه مردم ساکن در یک محل تأثیرگذار باشد. بنابراین، با توجه به قابلیت‌های فضاهای

جدول ۸- حوزه‌های نقش‌آفرینی فضاهای عمومی در بافت‌های تاریخی

حوزه‌های متنوع نقش‌آفرینی		ابعاد تاثیرگذاری
<ul style="list-style-type: none"> - بسترسازی به منظور ایجاد حیات واقعه‌ای - بسترسازی به منظور افزایش سطح خاطره‌پذیری بافت 	<ul style="list-style-type: none"> - بسترسازی به منظور بروز ابعاد کالبدی، معنایی و اجتماعی هویت - بسترسازی به منظور تداوم فرهنگی محیط 	<ul style="list-style-type: none"> - هویت محیط
<ul style="list-style-type: none"> - ظرفیت‌سازی برای حضور گردشگران، بازدیدکنندگان و به طر کلی ناظران محیط 	<ul style="list-style-type: none"> - کمک به همپوندی اقشار بومی و فعالان اقتصادی غیربومی محیط - کاهش میزان جدافتادگی و انزوای مکانی در ساختار فضایی بافت 	<ul style="list-style-type: none"> - امنیت اجتماعی
<ul style="list-style-type: none"> - کمک به ارائه خدمات مطلوب تر شهری - بسترسازی برای ایجاد فعالیت‌های فرهنگی، آیینی و ملی متناسب با روح حاکم بر محیط 	<ul style="list-style-type: none"> - افزایش سطح مشارکت‌پذیری، تعاملات و تبادلات محلی - ایجاد زمینه‌های لازم به منظور جذب و نگهداشت مردم در فضای شهری 	<ul style="list-style-type: none"> - سرزندگی و زیست‌پذیری
<ul style="list-style-type: none"> - بسترسازی در جهت جذب سرمایه‌های سیال و خرد - کمک به حفظ ارزش‌های منحصر به فرد محلی در جهت تبدیل شدن به کانون توجهات 	<ul style="list-style-type: none"> - عرصه نمایش بین‌المللی تصویر شهری به منظور جذب سرمایه‌های بین‌المللی و ایجاد رقابت سرمایه‌گذاری داخلی به تبع آن - کمک به افزایش سطح اعتماد سازی در نگاه سرمایه‌گذاران 	<ul style="list-style-type: none"> - رقابت‌پذیری اقتصادی

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در پژوهش حاضر براساس پیشینه نظری، مؤلفه‌های فضای شهری و کیفیات ناظر بر آن از منابع مورد بررسی استخراج شده و سپس ابعاد و سنجه‌های کیفیت زندگی شهری بررسی و معیارهایی از آن که به فضای شهری اشاره دارد، مشخص شده و شاخص‌های استحصال شده با ویژگی‌های خاص بافت تاریخی مورد پایش و بازبینی قرار گرفته است. براساس نتایج به دست آمده «کیفیت‌های کالبدی، عملکردی و زیست‌محیطی» بسیاری در فضاهای عمومی شهرها هستند که می‌توانند ضامن موفقیت عرصه در جلب رضایت ساکنان و کاربران بافت‌های تاریخی باشند ولی توجه به «فعالیت‌های اقتصادی و تحرکات اجتماعی» موجود در بافت تاریخی از کلیدی‌ترین مواردی هستند که می‌توانند اثربخشی یک اقدام بر کیفیت زندگی مردم در عرصه‌های عمومی محلات تاریخی را افزایش دهند. در این بین حساس کردن جامعه محلی نسبت به ارزش‌های بافت تاریخی و قابلیت‌های عرصه عمومی در ارتقای کیفیت زندگی آنها منجر به نقش‌پذیر شدن آنها در نحوه استفاده از عرصه‌های عمومی و استفاده از ظرفیت‌های اقتصادی-اجتماعی موجود در جامعه محلی برای ارتقای کیفیت عرصه‌های عمومی، توانمند ساختن آنها در بیان مسئله و راه‌حل‌های پیشنهادی و گاهی نوآوری در نحوه تأمین منابع مالی مورد نیاز برای اجرای طرح‌ها می‌شود که حیات پایدار عرصه‌های عمومی در بافت‌های تاریخی و ارتقای کیفیت زندگی ساکنان و کاربران آنها را تضمین می‌کند و رابطه تنگاتنگی با مدیریت شهری دارد. بر این اساس، مقوله زیست‌پذیری اجتماعی-فرهنگی و اقتصاد پویا زیربنای شکل‌گیری فضای با کیفیت در بافت‌های تاریخی بوده و بدون مثلث محیط، اجتماع و اقتصاد، کیفیت زندگی ارتقا نمی‌یابد. مدل مفهومی تبیین شده در این پژوهش که مبتنی بر مؤلفه‌های فضای شهری است، به عنوان رویکردی نوین در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری و در فرایند اقدام و بازآفرینی پایدار شهری در بافت‌های تاریخی مطرح است. ضمن این که این مدل می‌تواند در سنجش کیفیت اقدامات در عرصه‌های عمومی واقع در بافت‌های تاریخی با عملکرد در مقیاس‌های مختلف محلی، منطقه‌ای، شهری و فراشهری نیز کاربرد داشته باشد.

تمایز این مدل با مدل‌های پیشین و بداعت و نوآوری آن در این است که اساساً مدل‌های پیشین تنها ناظر بر مؤلفه‌ها و ابعاد طراحی شهری و کیفیات ناظر بر آنهاست و تأکید آنها بیشتر بر کیفیت محیطی است. حال آن که این مدل مفهومی سه مفهوم «فضای شهری»، «کیفیت زندگی»

و «بافت تاریخی» را با هم مدنظر قرار داده و براساس شاخص‌های متناظر فضای شهری و کیفیت زندگی با توجه به زمینه (مشخصاً بافت تاریخی) تبیین شده است. به بیانی دیگر مؤلفه‌ها و شاخص‌های این مدل مفهومی، دو گام از مدل‌های پیشین طراحی شهری فراتر رفته و شاخص‌های فضای شهری با شاخص‌ها و ابعاد کیفیت زندگی که ناظر بر فضای شهری هستند، متناظر گشته و با بستر بافت تاریخی انطباق داده شده‌اند. این مدل ارزش مؤلفه که سه مؤلفه عملکردی، تجربی-زیبایی‌شناختی و زیست‌محیطی در بعد محتوایی طراحی شهری و سه مؤلفه‌ی اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زمان در بعد رویه‌ای طراحی شهری، تشکیل شده و این مؤلفه‌ها در کل، چهارده معیار دارند که هر یک از معیارها، شاخص‌هایی را دربرمی‌گیرند که در نمودار زیر قابل مشاهده است (نمودار شماره ۵).

اقدامات پیشنهادی در امر مداخله در بافت‌های تاریخی و فرایند بازآفرینی آنها با توجه به مدل تبیین شده به تفکیک مؤلفه‌ها به اختصار به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

مؤلفه‌ی اجتماعی-فرهنگی: زمینه‌گرایی، مشارکت، فرایندمحوری، نوآوری و اثرگذاری بر رضایتمندی ساکنان و کاربران در عرصه‌های عمومی؛ «بهره‌مندی از مشارکت ساکنان، کاربران عرصه عمومی»، «تفویض اختیار و قدرت به نهادهای مردم نهاد محلی برای مدیریت بهره‌برداری»، «ارتباط مؤثر و سازنده میان سازمان‌های دخیل در ارتقای کیفیت بافت‌های تاریخی و رعایت چارچوب‌های قانونی»، «شفافیت رویه‌ها و پاسخگویی مسئولان»، «احترام به ساختارهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی ساکنان بافت».

مؤلفه تجربی-زیبایی‌شناختی: «ترکیب فضای قدیم و جدید در عرصه عمومی با احترام به ویژگی‌های زمینه تاریخی»، «توجه توأمان به توده و فضا و اجتناب از پوسته‌سازی».

مؤلفه‌ی زیست‌محیطی: «کاهش آلودگی‌های محیطی و احترام به منابع انرژی و میراث طبیعی».

مؤلفه‌ی عملکردی: «اثرگذاری مطلوب بر سرزندگی فضا»، «ارتقای همه‌شمولی اجتماعی برای برگزاری رویدادهای متنوع».

مؤلفه‌ی اقتصادی: «رونق بخشیدن به کسب و کار و ارتقای گردشگری».

مؤلفه‌ی زمان: «توجه به زیست شبانه»، «برگزاری رویدادهای فصلی، ماهیانه و هفتگی»، «تشخیص روح مکان و سعی در ابقای آن در محیط».

- کیفیت امنیت محیط شهری برای فعالیتهای مختلف
- توجه به نظارت عمومی و انجام تدابیر لازم برای کنترل ناهنجاری ها و بزهکاری در محیط توسط ساکنان بافت
- توجه به شاخص های ایمنی در محیط شهری
- کنترل نارسایی های مسبب خطرآفرینی و مخاطرات محیطی در بافت
- اهلپیکشن های شهر هوشمند در کاهش جرائم و افزایش امنیت عمومی
- استقرار و تجهیز فضاهایی برای ملاقات جمعی در بافت تاریخی (دیدارگاه بودن بافت تاریخی)
- فراهم نمودن امکان حضور کلیه اقشار جامعه (همه شمولى مکان)
- امکان حضور در ساعت های مختلف شبانه روز و تجهیز محیط به ظرفیت های زندگی شبانه
- امکان برگزاری رویدادهای مختلف موردی و مناسبتی
- توجه به عناصر بومی و اصیل در کالبد شهر و ساختمان ها
- هماهنگی نماها و منظر شهری ساختمان ها در تعریف بدنه فضاهای عمومی شهری
- توجه به الگوی معماری ساختمان ها با کارکردهای مورد نیاز زندگی امروزی
- توجه به الگوی هندسی معابر با الویت پیاده رکه در قدیم نیز اینگونه بوده است) و مقیاس انسانی آن ها
- توجه به ساختار فضایی و سیر تحول تاریخی و ریخت شناسی بافت
- پویایی زندگی شهری و محلی در بافت و تقویت انعطاف پذیری محیط
- حفظ ارزش های شهری و معماری اعم از شاخص های انسان ساز و طبیعی در بافت شهری و محلی
- تداعی معانی فرهنگی - تاریخی و خاطره انگیزی
- کیفیت زندگی شبانه در بافت تاریخی به ویژه فضاهای عمومی
- تقویت شبکه دسترسی حمل و نقل عمومی
- توسعه شبکه ایمن پیاده راهی
- فناوری های شهر هوشمند و تسهیل رفت و آمدها و سفرهای روزانه
- دسترسی به امکانات و خدمات شهری
- توجه به مقیاس انسانی در شکل گیری و احیا فضاهای همگانی
- توجه به زیباسازی منظر شهری در بافت و ارتقا تنوع پذیری در جداره ها و بدنه های شهری
- توجه به ارزش های بصری اعم از تابلوها، علائم، نشانه ها، الگوهای تزیینات ساختمان ها، رخ بام ها، پالت رنگی و ...
- توجه به رضایتمندی ساکنان و شاعلان در بافت تاریخی
- ارتقا سطح خوانایی محیط شهری باتأکید بر فضاهای عمومی و همگانی

- آسایش اقلیمی پیاده ها و کیفیت خرد اقلیم فضاهای شهری
- تعداد و کیفیت پارک ها و فضاهای سبز در سطح محله
- نفاذت خیابان ها، فضاهای شهری و مکان های عمومی
- کیفیت جمع آوری زباله در سطح محله و دفع مواد زاید شهری
- وضعیت آلودگی هوایی، صوتی
- کارایی از نظر مصرف انرژی، به حداقل رساندن آلودگی ها و پشتیبانی از اکوسیستم ها
- مسئولیت پذیری زیست محیطی و استفاده درست از بستر طبیعی
- توجه به پیوندهای زیست محیطی بومی و منطقه ای

- رونق بخشیدن به کسب و کار و ارتقای گردشگری با احترام به ظرفیت های کالبدی، اجتماعی و زیست محیطی
- جلوگیری از سوداگری زمین و اثرگذاری مطلوب اقدام بر ارزش اقتصادی املاک واقع در بافت تاریخی
- افزایش ساعات کاری و تقویت اقتصاد شبانه شهری
- ابتکارات هوشمندانه و کاهش هزینه های زندگی
- تنوع فعالیتهای اقتصادی در محیط بافت تاریخی (اقتصاد خلاق)
- ابزارهای جذب سرمایه داخلی و خارجی
- فرصت کنش های متقابل اقتصادی و ارتباط مؤثر و سازنده میان سازمان های دخیل در ارتقای کیفیت
- تقویت حس مکان در بافت اجتماعی شهری - محلی
- مشارکت در تصمیم گیری های مختلف شهری (تصمیم گیری) و پیوستگی اقدامات به عنوان یک عامل یکپارچه
- مشارکت در فعالیتهای اجتماعی مختلف و اثرگذاری مطلوب اقدام در رضایتمندی ساکنان از حضور در محله
- رویداد مداری و واقعه گرایی (سیاسی- آیینی و مذهبی)
- احساس هویت و تعلق خاطر در شهر
- خاطره جمعی و حس تعلق تاریخی
- رضایتمندی از روابط همسایگی در محله
- فضاهای اجتماعی ایجاد کننده نشاط و لذت در شهروندان
- ابتکارات هوشمندانه در تعاملات شهری دیجیتال و ارتقاء سطح ارتباطات اجتماعی

- مدیریت زمانی فعالیت ها در فضا
- طراحی و صرف هزینه فضاهای همگانی برای استفاده در بیشترین زمان ممکن
- اختلاط کاربری از نظر زمانی متفاوت در طراحی فضایی
- لزوم وجود چند ساختمان و فعالیت دائمی در جامعه ۲۴ ساعته (مسکونی و ...)
- اقتصاد شبانه وابسته به زندگی شبانه جهت بازگرداندن سرزندگی به مراکز شهری

- خوانش شهر به عنوان متنی چند لایه
- توجه به حس مکان و تثبیت هویت مکان
- چگونگی تطبیق محیط با زمان و تغییرات
- تشخیص روح مکان و سعی در باقی آبی آن
- لحاظ حال با توجه به تداوم گذشته
- توجه به نیازهای تمام اقشار (عدالت اجتماعی)
- امنیت زنان و کودکان در محله
- دسترسی ساکنان به زیرساخت های پشتیبان سکونت (مراکز خرید محلی، فضای سبز، آموزشی، بهداشتی و ...)

نمودار شماره ۶: مدل مفهومی تبیین نقش فضای شهری در ارتقای کیفیت زندگی در بافت های تاریخی شهری

References:

- Ahmad Akhondi, A., Barakpur, N., Khalili, A., Sedaghatnia, S., & Safiyari, R. (2014). Measuring Quality of Urban Life in Tehran Metropolitan. *Honar-Ha-Ye-Ziba: Memory Va Shahrsazi*, 19(2). [in persian]
- Carmona, M. (2010a). Contemporary public space, part two: classification. *Journal of urban design*, 15(2).
- Carmona, M. (2010b). Contemporary public space: Critique and classification, part one: Critique. *Journal of urban design*, 15(1).
- Carmona, M. (2019). Place value: Place quality and its impact on health, social, economic and environmental outcomes. *Journal of urban design*, 24(1).
- Carmona, M. ((2020).). Urban maestro, The place alliance,. In. the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement.
- Carmona, M., De Magalhaes, C., & Hammond, L. (2008). *Public space: the management dimension*. Routledge.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., & Tiesdell, S. (2003). *Public Space–Urban Space, The Dimention of Urban Design*. *Edisi*, 2, 114.
- Tehran City Studies and Planning Center. (2019). *Strategic document for urban space management*. Shahid Beheshti University Press. [in persian]
- Das, D. (2008). Urban quality of life: A case study of Guwahati. *Social Indicators Research*, 88(2).
- Esmaily, A., & Ashjaei, H. (2020). A Customized Model for Assessing Urban Life Quality Based on Objective and Subjective Approaches (Case study, Qom city, District one). *Journal of Geomatics Science and Technology*, 9(3), . [in persian]
- Falamaki , M. M. (2018). *Rehabilitation of historic buildings and cities*. Publisher University of Tehran. [in persian]
- GOLKAR, K. (2001). COMPONENTS OF URBAN DESIGN QUALITY. *SOFFEH*, 11(32). [in persian]
- Habibi, S. M., & Pour-mohammad-reza, N. (2013). Public spaces and social life in the historic city of Varamin. *Hoviatshahr*, 7(15). [in persian]
- Hamdan, H., Yusof, F., & Marzukhi, M. A. (2014). Social capital and quality of life in urban neighborhoods high density housing. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 153.
- Hassanzadeh , M., & Soltanzadeh , H. (2018). Developing a Conceptual Model for Urban Texture Sustainability: an Integrated Revitalization Approach. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, 14(56). [in persian]
- Jacobs, J. (2016). *The death and life of great American cities*. Vintage.
- kokabi, A. (2012). Criteria for assessing the quality of urban living in urban centers. *Hoviatshahr*, 1(1). [in persian]
- Littlefair, P. J. (2000). *Environmental site layout planning: solar access, microclimate and passive cooling in urban areas*. BRE publications.
- Low, C.-T., Stimson, R., Chen, S., Cerin, E., Wong, P. P.-Y., & Lai, P.-C. (2018). Personal and neighbourhood indicators of quality of urban life: a case study of Hong Kong. *Social Indicators Research*, 136(2).
- Lynch, K. (1984). *Good city form*. MIT press.
- Marans, R. W. (2015). *Quality of urban life & environmental sustainability studies: Future linkage opportunities*. *Habitat International*, 45.
- Mohammadi, M., Azimi, M., Moghaddam, H., & rafieian, m. (2013). urban public spaces: realization of social interactions in historical texture. *maremat-e asar & baft-haye tarikhi-farhangi*, 2(4). [in persian]
- Petruccioli, A. (1998). *Typological process and design theory*.
- Pourahmd, A., Hhabibi, K., & Keshvarz, M. (2010). new approaches of the process of conceptualizations of the regeneration of the urban distressed area. *journal of studies on Iranian Islamic city*, 1(1). [in persian]
- Punter, J., & Carmona, M. (1997). *The design dimension of planning: theory, content, and best practice for design policies*. Taylor & Francis.
- Research Assembly of the Islamic Consultative Assembly. (2019). *Law on Protection of Restoration and Restoration of Historical-Cultural Textures*. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1199470> in persian
- saadati, A. m., & Lotfipour Siahkloroodi, M. (2018). study of the role and position of public spaces in promoting quality of life in historical textures The 4th National Conference on Applied Research in Civil Engineering, Architecture and Urban Management, Tehran. <https://civilica.com/doc/612469> [in persian]
- Soltanzadeh , H., & Rohbakhshan , A. (2016). *Urban spaces in the historical contexts of Iran*. Cultural Research Office Publications. [in persian]
- Southworth, M. (1989). *Theory and practice of*

- contemporary urban design: a review of urban design plans in the United States. *The Town Planning Review*.
- Tibbalds, F. (2012). *Making people-friendly towns: Improving the public environment in towns and cities*. Khak publisher.
 - Ülengin, B., Ülengin, F., & Güvenç, Ü. (2001). A multidimensional approach to urban quality of life: The case of Istanbul. *European Journal of Operational Research*, 130(2), 361-374.
 - Yaghfoori, H., Rusta, M. R., & kooshaahi, M. (2016). Spatial Evaluation of Quality of Life Indicators in the Neighborhoods of Bam City after Earthquake by Using Multi-criteria Decision-making Models [orginal]. *Social Welfare*, 16(61), 187-220. [in persian]
 - Zainal, N. R., Kaur, G., Ahmad, N. A., & Khalili, J. M. (2012). Housing conditions and quality of life of the urban poor in Malaysia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*.
 - Zare, A., rezaei, m., & Laghai, H. (2019). Explaining the Effective Factors on Improving the Environmental Quality of Urban Historical fabrics (Case Study: historical fabrics of Shiraz). 10(38).[in persian]
 - Zebardast, E. (2009). The housing domain of quality of life and life satisfaction in the spontaneous settlements on the Tehran metropolitan fringe. *Social Indicators Research*, 90(2).

نحوه ارجاع به مقاله:

سعادت، علی محمد؛ احمدی، فرشته؛ غفاری، علی؛ ناظمی، الهام؛ (۱۴۰۰) تبیین مدل مفهومی نقش آفرینی فضای شهری در ارتقای کیفیت زندگی در بافت‌های تاریخی، مطالعات شهری، 10 (41)، 43-58. doi: 10.34785/J011.2022.934/Jms.2022.112

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Motaleate Shahri. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

